





EVANGELIVM  
SECVNDVM  
MATTHAEVM

EX VERSIONE

PERSICI INTERPRETIS

IN

BIBLIIS POLYGLOTTIS ANGLICANIS

EDITVM

EX PERSICO IDIOMATE IN LATINVM  
TRANSTVLIT

SIMVLQVE

DE PERSICA IV. EVANGELIORVM VERSIONE  
GENERATIM

PRAEFATVS EST

CHRISTOPHORVS AVGVSTVS BODIVS

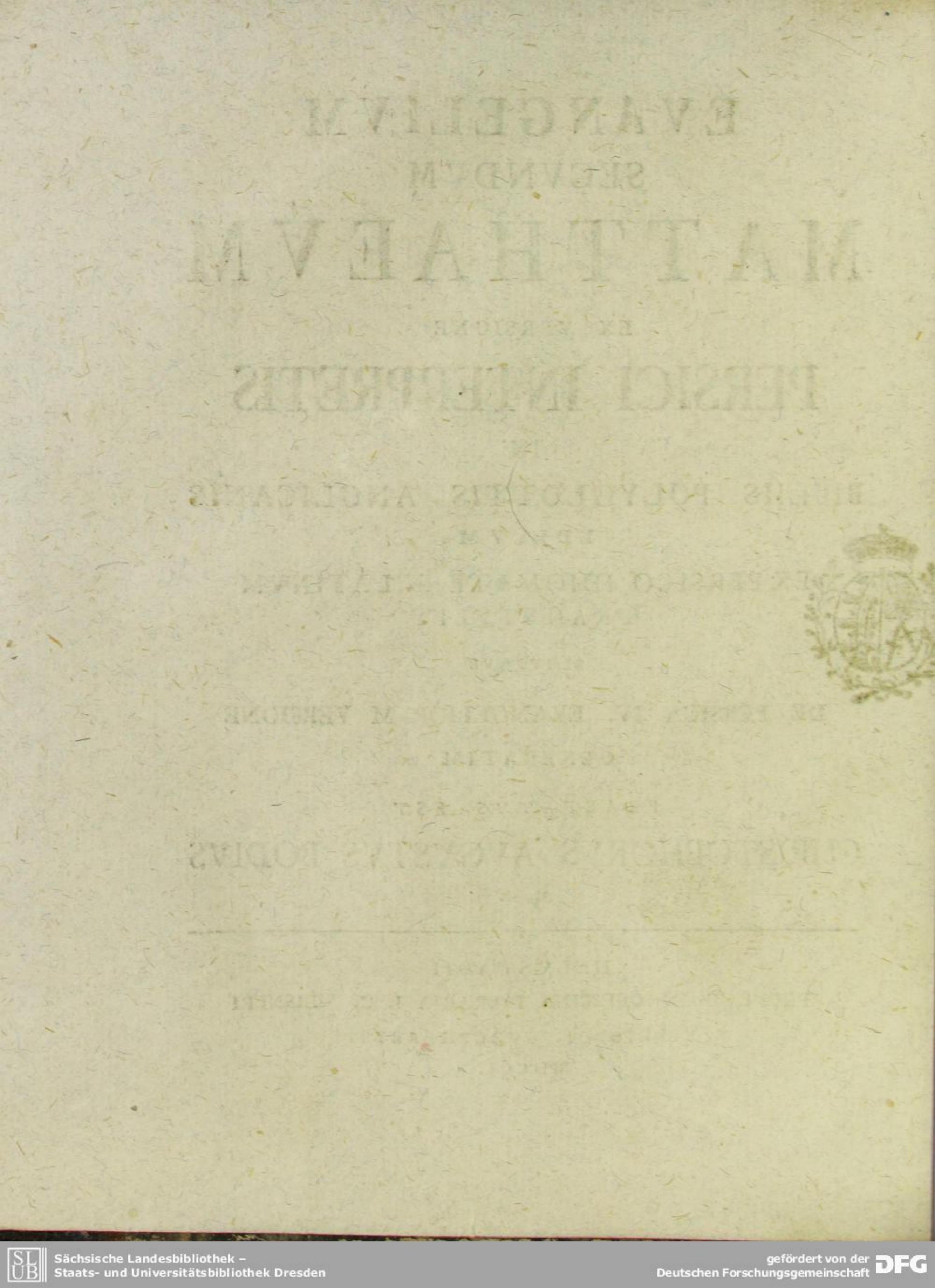
A. M.

---

HELMSTADII

PROSTAT IN OFFICINA LIBRARIA I. C. MEISNERI  
BIBLIOPOL. GVELPHERBYT.

MDCCCL.



VENERABILI THEOLOGORVM ORDINI  
IN ACADEMIA IVLIA CAROLINA  
VIRIS SVMME REVERENDIS EXCELLENTISSIMIS  
ET DOCTISSIMIS  
DOMINIS  
CHRISTOPH. TIMOTHEO  
SEIDELIO

S. S. THEOL. D. ET PROFESSOR. PRIMAR. SEREN. BRVNO-  
VIC. ET LVNEB. DVCI A CONSIL. ECCLES. CAPITVL. IMPER-  
IAL. LIBER. REGIO LOTHARIENS. ABBAT. SVPERINTEN-  
DENT. GENERAL. PASTOR. PRIMAR. HELMSTADIENS.  
SOCIETATIS TEVTONICAE DVCALIS PRAESIDI  
ET REGIAE GOETTINGENSIS  
MEMBRO

IOANNI ERNESTO  
SCHVBERTO

S. S. THEOL. D. ET PROFESSORI PVBLICO ORDINARIO MO-  
NASTERII AD LAPIDEM S. MICHAELIS ABBATI  
ET SEMINARII THEOLOGICI  
DIRECTORI

ERNESTO AVGVSTO  
BERTLINGIO

S. S. THEOL. D. ET PROFESSORI PVBLICO ORDINARIO  
ORDINIS SVI H. T. DECANO

A N T O N I O I V L I O  
VON DER HARDT

S. S. THEOL. D. EIVSDEMQUE ET LL. OO. PROFESS. PVBL.  
ORD. AC BIBLIOTHECAE ACADEMICAЕ  
PRAEFECTO

ET

IOANNI BENEDICTO  
CARPZOVIO

S. S. THEOL. D. EIVSDEMQUE ET GRAECAE LINGVAE  
PROFESSORI PUBLICO ORDINARIO

F A V T O R I B V S   S V I S

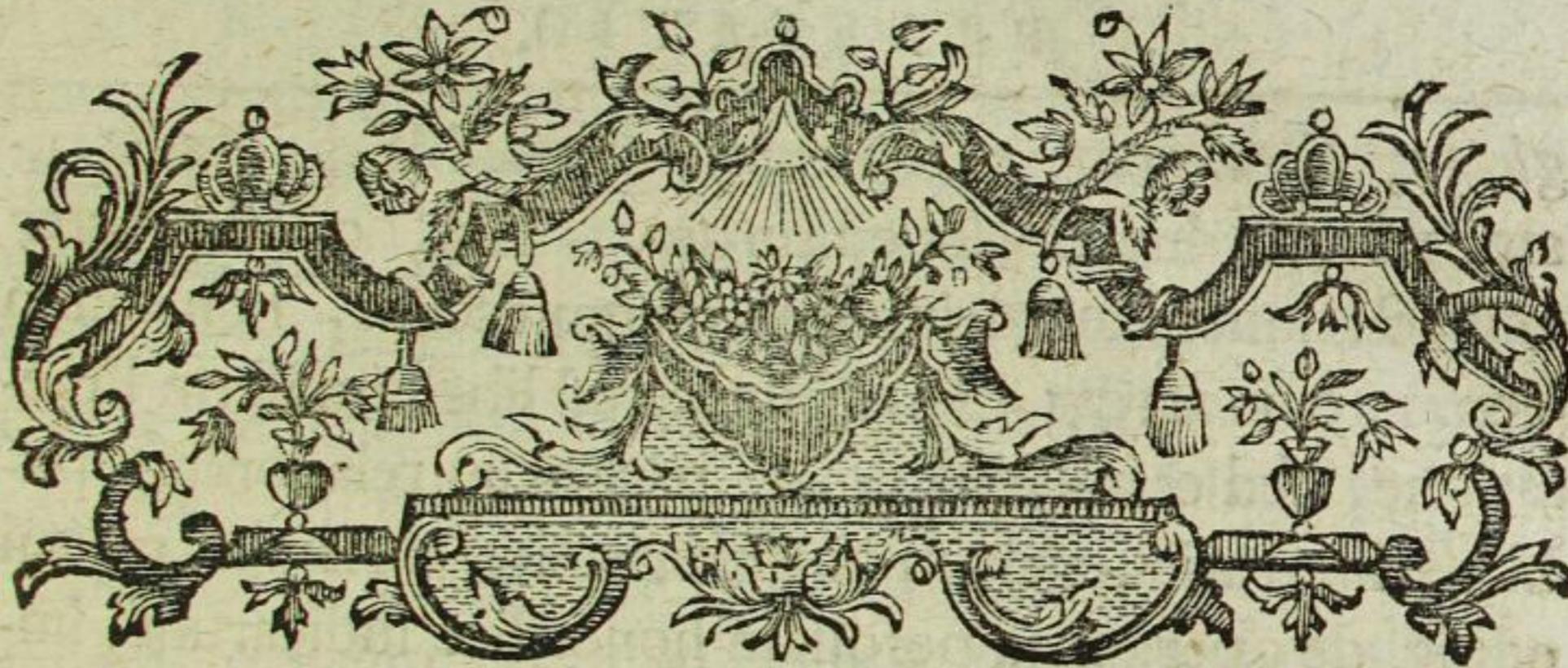
PLVRIMVM COLENDIS

H A S C E · P A G I N A S

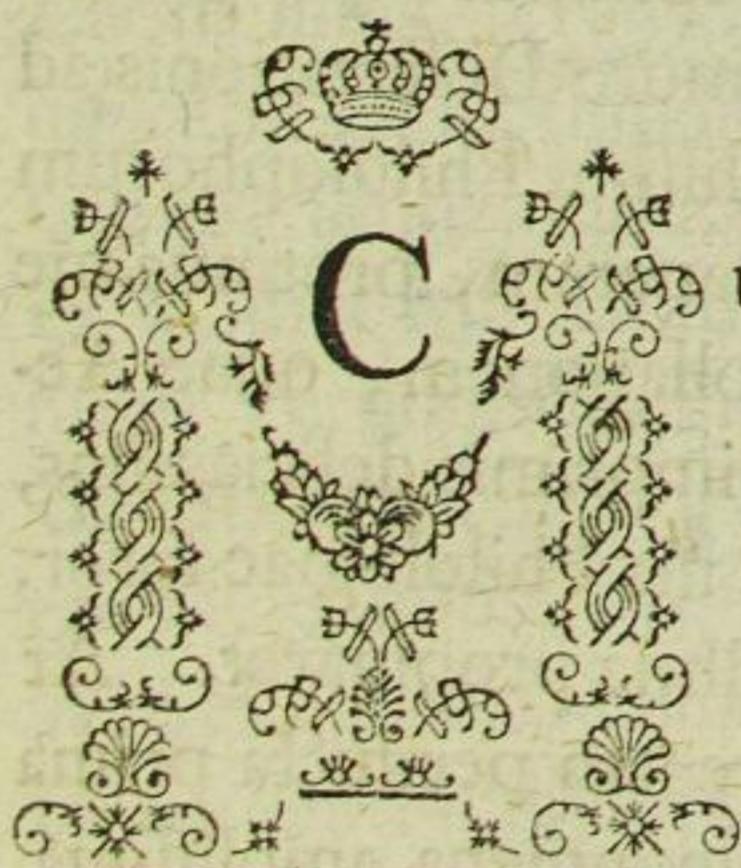
CVM VOTO OMNIGENAE PROSPERITATIS

DEDICAT

A V C T O R.



## PRAEFATIO LECTOR BENEVOLE.



Cum in superiori anno publici iuris facerem *Euangelium secundum Matthaeum ex Versione Aethiopici Interpretis, in Bibliis Polyglottis Anglicanis editum, cum Graeco fonte collatum, variisque observationibus illustratum*; in Praefatione Operis promittebam, me, si hos quales cunque conatus meos Viris doctis non inutiles videri inteligerem, mox geminam *Euangelii secundum Matthaeum ex Versionibus Arabicorum Interpretum, in Editione Polyglotta,*

)

P R A E F A T I O.

glotta, Erpeniana, et Romana, itemque MS. PETR. KIRSTENII, in lucem esse editurum. Iam, quod praeter exspectationem auguriumque meum accidit, non solum Ven. D. C. B. MICHAELIS, in sua ad libellum illum Praefatione, sed et alii Viri docti, partim in relationibus publicis litterariis, partim in propriis suis libris post meum editis, de opera mea perquam honorifice iudicarunt, immo, quod ad quosdam faltem illorum attinet, auctores suasoresque publici simul exstiterunt, ut promissam *Euangelii Matthaei ex Versionibus Arabicorum Interpretum Collationem* modo emitterem. Hinc, et proprio promisso, et Virorum doctorum desiderio satisfacturus, simulque pro beneuola Aethiopici Operis acceptione re ipsa gratias aeturus, non potui quin, quam primum Dissertationis ad locum Gen. I. v. I. ex decreto Amplissimi Philosophorum Ordinis ventilandae laborem exantlaueram, protinus me accingerem ad nouam quandam Collationem, quae Aethiopica ista multo amplior esset, et imprimis delicias istas, quas Exegesis sacra, coniunctissima illa Philologiae foror, cultoribus suis subministrat, plus adhuc propinaret. At enim uero, cum, ad colophonem fere iam perducta prima Collationis parte, quae praeter Prolegomena amplissima, quatuor priorum Euangeli capitum explicationem continet, de librario quodam, qui scripti typis excudendi sumtus faceret, cogitarem, inter bene multos librarios, quos hac de re, oblatis conditionibus, si quae aliae, aequis-

## P R A E F A T I O.

quissimis, adii', ne vnicus quidem hucusque sibi persuaderi passus fuit, vt voto et exspectationi meae respondeat. Habes ergo L. B. rationem, ob quam fidem, de emittendo Opere Arabico iam dudum datam, nondum liberare potui. Interim tamen licuit mihi esse tam felici, vt aliud quoddam scriptum, illo Arabico quoad molem quidem omnino multum, quoad usum vero non aequa, vt opinor, multum inferius, in lucem edere potuerim, scilicet hanc, quae oculos Tuos iam subit, *Euangelii secundum Matthæum ex Versione Persici Interpretis, in Bibliis Polygl. Angl. editi Latinam Translationem*. De hac mea opera vt plene Tibi constet, primum de ipsa Persica Versione, deinde de mea Latina illius Translatione praemonendus eris. Duæ dantur IV. Euangeliorum Versiones Persicae: vnam ex Graeco fonte traductam, et, vt videtur, recentiorem, ex Codice MS. Cantabrigiensi, collato vero, tum altero huius Versionis Exemplari, MS. Oxoniensi, tum MS. PO-COCKIANO, charactere Persico, cum Latina Interpretatione et notis, usque ad Matth. XVII. Londini in Fol. A. 1652. edere coepit ABR. WHELOCVS, in Academia Cantabrigiensi Arabicae Linguae Professor; WHELOCVS autem praematura morte extinto, A. 1657 absoluit PIERSON, fumtibus TH. ADAMS, ciuis cuiusdam Londinensis: alteram ex Syriaco fonte expressam, et, BR. WALTONO arbitre, antiquissimam ac optimam, iuxta vnicum MS. ED. PO-COCKII, cum Versione Latina SAM. CLERICI, et An-

notas.

## P R A E F A T I O.

notationibus TH. GRAVII, BR. WALTONVS Bibliis Polygl. Angl. ab ipso A. 1657. editis inseruit. Atque haec posterior Versio, quae nostra est, quadringentis abhinc annis, et paulo supra descripta fuit, Auctore SIMONE, Filio JOSEPHI, Filii ABRAHAMI, Tabricensi, ceu ex hac subscriptione eiusdem, ex Persico in Latinum translata, euincitur: *Absoluta sunt quatuor Euangelia gloria, Matthaei, Marci, Lucae, Ioannis, in urbe Christianis habitata Caffa, die tertio Septimanae, precibus secundis peractis, nono Mensis Tamuzi, qui Latine dicitur Iulius, A. 1341. Christi Messiae, per manum imbecillimi populi Dei, Simon Ibn Joseph, Ibn Abraham, Altabrizi. Deus timentium (sc. sui i. e. Christianorum) misericordia et prouidentia sua misereatur, ut, cum hoc Euangelium legerint, vel audierint, Pater noster et Ave Maria pro Scriptore paupere legant, ut ipsi etiam per misericordiam diuinam condonetur. Amen. Et scriptum fuit per mandatum et consilium Domini et Regis sui, (qui gloria magnatum et mercatorum, decus populi Christi,) amici et fratriss ecclesiae purae, Domini et Principis Ibn Sabm Addaula, Ibn Scirana, cognominati Teflici. Propitius sit ei Deus et parentibus eius. Amen.* Cum hac subscriptione conferre iuuabit obseruationem TH. GRAVII in Adnotat. ad Eu. Matth. Persic. C. XVI, 18. 23. quod Persicus Interpres ea, quae ad Apostoli Petri laudem et honorem spectant, multum verbis ornare et amplificare, ea vero quae ad ipsius vituperium et reprehensionem dicuntur.

## P R A E F A T I O.

cuntur, valde minuere atque extenuare soleat. Quantum porro ad ipsam Persicae nostrae Versionis naturam et indeolem attinet, in genere obseruandum est, quod, si qua alia Versio Orientalis, nostra Persica certe Paraphrasis potius quam Versio dicenda sit maxime. Paraphraſten enim Persa plerumque egit, *ita ut* (habes hic verba WALTONI) *in aliquibus vice Commentarii haec Versio esse possit.* Perlegas modo L. B. primum Matthaei Caput, et in hoc vel ipsum primum versum, statim exemplum liberae Paraphraseos habebis. In hoc enim versu Persicus Interpres vltima verba *vioū Ἀργαῖμ*, tanquam Graece ambigua, num ad Dauidem, an vero ad Christum referenda sint, ita *παραφράσει* vt omnis ambiguitas tollatur, nempe: *Dauid vero filius Abrahami fuit*, vnde constat, Persam saltem Graeca verba ad Dauidem retulisse, quamvis alii illa reūtius ad Christum referant. Liberioris adhuc paraphraseos exempla vide *Matth. XVI, 18. XX, 14. 15. XXIV, 37. 38. XXVIII, 5. 19. 20.* Hinc saepissime Noster vocabula *ἰσοδύναμα* coniunxit, vocabulis notioribus Persicis explicans, partim *Syriaca* vocabula, in *Syriaca IV. Euangeliorum Versione* obuia, ex quorum, tum retentione cum subiuncta explicatione, tum sola explicatione, ex iisdem, vel perperam lectis, vel male intellectis quandoque orta, non minus quam ex notabili totius *Syriacae et Persicae Versionis* conuenientia, conficitur, hanc ex illa esse enatam, coll. *Matth. VIII, 4. XII, 44. XXVII, 9. etc.* Par-

tim

P R A E F A T I O.

---

tim *Arabica* vocabula, quorum magnum numerum Per-  
ſae ciuitate sua donauerunt, vnde in Persica Versione fae-  
pius sine addita interpretatione occurrunt, coll. *Matth.*  
**III**, 1. VI, 19. VIII, 21. X, 20. XIV, 26. XVI, 18. XXI, 25. etc.  
partim quoque vocabula ipsis *Persis* propria et domesti-  
ca, coll. *Matth.* X, 8. XIII, 5. 7. 8. 25. 38. 48. XXV, 2. etc.  
Hinc porro etiam absque verborum aequipollentia explica-  
tionis causa addidit, non solum singulas Orationis partes,  
ut vocant, coll. *Matth.* I, 21. 22. 23. 24. II, 8. 15. III, 6. IV, 1.  
etc. sed et, quod vix ac ne vix quidem Interpreti licet, in-  
tegras propositiones, quas nec ipse Graecus fons, nec  
Syriaca Verfio agnoscit, coll. *Matth.* XIX, 22. XX, 19. 34.  
**XXVI**, 75. XXVII, 18. 52. XXVIII, 3. II. 18. etc. Hinc vi-  
cissim omisit ea quae in Graeco fonte exstant, et quidem,  
tum coniunctionem copulatiuam et aduersatiuam, cuius  
utriusque omissione in nostra Versione nihil frequentius  
est, tum alias Orationis partes seorsim spectatas, coll.  
*Matth.* I, 20. II, 1. 5. 6. 9. 13. 17. 18. etc. tum integras  
quoque propositiones, coll. *Matth.* X, 8. XV, 8. XXIV,  
10. 24. XXVIII, 6. etc. Hinc et denique ordinem Textus  
Graeci non raro neglexit, quando illum obseruare de-  
buerat, coll. *Matth.* II, II. VIII, II. XVI, 17. XVII, 21. XIX,  
5. 29. XXIII, 12. XXVII, 51. 52. etc. Habet sic Versio  
Persica suos naeuos et virtutes etiam. Ad naeuos post  
assumenta, defectus, et transpositiones notabiliores, de  
quibus modo scriptum est, referendae sunt sinistrai et spu-  
riae

## P R A E F A T I O.

riae Textus Graeci explicationes, quarum exempla vide-re licet *Matth.* VI, 34. V, 25. XVI, 25. XXI, 7. XXVI, 41. etc. Nec tamen omnia haec vitia soli Persico Interpreti tribuenda sunt, sed multa, praesertim omissiones et transpositiones verborum, in librarium vel descriptorem codicis recidunt, vt pote cuius diligentia et fides, secun-dum TH. GRAVIVM, hic saepe desideratur. Falsae explicatio-nis descriptori tribuendae exemplum habes *Matth.* XIX, 29. vbi pro צָר centum legitur רְהָ decem, collata Verf. Pers. ad *Marc.* X, 30. vbi Persa centum habet. Adde C. XII, 19. vbi pro מַרְאֵת contentio legitur מַרְאֵה hypocrisis, coll. IAC. GOLII Lex. Arab. c. 924. 2221. et Verf. Arab. Polygl. ad h.l. At nec virtutibus Persica Versio caret. Enimve-ro, quemadmodum reliquae N. T. Versiones, ita et haec, tam ad Exegesin, quam ad Criticam sacram per-utilis est, adeo quidem vt, si a sola Syriaca Versione, quae fine dubio omnibus palmam praeripit, (licet Persi-ca Polyglotta cum hac valde conueniat) discesseris, nulli reliquarum Versionum cedat. Primum, ratione Exe-g eos, sensum litteralem ac emphasin Textus Graeci saepenumero optime declarat. Ex pleniori messe, se-quentia tantum exempla spicilegii instar accipe *Matth.* I, 6. 19. 21. 25. II, 16. III, 5. IV, 1. 5. 21. V, 19. 23. VI, 11. 16. VII, 11. 15. VIII, 27. IX, 2. X, 6. XI, 5. 6. XII, 4. 39. XIII, 21. 47. XIV, 4. 27. XV, 22. XVI, 2. 3. 24. XVII, 24. 27. XVIII, 5. XIX, 11. 12. 14. XX, 26. XXI, 41. XXII, 16. 25. 30. 35. XXIII, 12. 38. XXIV,

P R A E F A T I O.

22. XXV, 9. 25. XXVI, 10. XXVII, 57. XXVIII, 15. Deinde etiam, ratione Criticae sacrae, Versio nostra usum haud contemnendum praebet in colligendis diiudicandisque variis Graecorum Euangeliorum Lectionibus. Exempla huius usus larga manu suppeditauit IO. MILLIVS, quamuis, cum ipse met Persicum non praetenderit, sed in sola Latina Versione Polyglotta, de qua mox plura, innixus fuerit, caute legendus. Atque haec pro rationibus meis de ipsa Persica Euangeliorum Versione dixisse sufficiat. Plura huc pertinentia dederunt IAC. LE LONG in *Bibliotheca sacra, sive Syllabo omnium ferme Sacrae Scripturae Editionum ac Versionum*, ex Edit. Ven. D. C. F. BOERNERI p. 166. seq. BR. WALTONVS in *Apparatu Biblico*, quem ipse *Bibliis Polyglottis Anglicanis*, Prolegomenorum instar praefixit, Proleg. XVI. i. H. HEIDEGGERVS autem seorsim et cum Additamentis Tiguri A. 1673. edit: TH. GRAVIUS in *Praefatione ad suas Annotationes in Persicam Euangeliorum Versionem Polyglottam*, et in ipsis his *Annotationibus*, Tomo VI. Bibl. Polygl. Angl. insertis: i. H. HOTTINGERVS in *Dissert. de Translationibus Bibl. in linguis vernacularis*, et nouissime, Ven. D. C. B. MICHAELIS in *Tractat. Critica de variis Lectionibus N. T. caute colligendis et diiudicandis*, passim. Restat ut de mea Latina Versione quaedam addam. Non dubito operam meam nonnullis gratiorem acceptioremque fore, si Versionem Latinam Persicae Paraphraseos notis et anim-

## P R A E F A T I O

nimaduersionibus simul illustrasse. Verum, cum, ob magnam Persicae Versionis Polygl. a Textu Graeco differentiam, scriptum hac ratione ad minimum in quadruplo maiorem molem excreuisset, certe ipsi aequa ac illi Arabico Editor defuisse. Accedit quod ea, quae de Persica Euangeliorum Versione generatim modo protuli, maxime si scripta aliorum allegata cum iisdem conferantur, vicem Adnotationum quodammodo supplere possint. Ne quid de eo iam dicam, quod, si Arabicum Opus, ut equidem spero, in lucem adhuc prodibit, B. L. in eo multa lecturus sit quae ad Persicae Versionis illustrationem faciunt, siquidem Versiones Orientales quoad varia loca inter se conueniunt. Alii mihi forte obiiciunt, quod, cum iam in Bibl. Polygl. Angl. Versio quaedam Latina nostrae Paraphraseos legatur, mea quidem Latina Versio superflua sit. At, posito primum sed non concessso, me hic Versionem Latinam cum illa Polyglotta vnam eandemque exhibuisse, constat, Biblia Polygl. Anglic. in quibus solis, quantum equidem scio, Versio quaedam Latina legitur, (WHELOCKIANA enim Versio Latina, tanquam ex diuersa Persica Versione expressa, huc non pertinet) esse rarum et carum Opus, quod non omnes sibi comparare possunt. Hinc iis faltem, quibus res angusta domi est, non inutilem operam nauasse existimari possem, si illam Latinam Versionem ex Bibliis Polygl. descripsisse, quo facto, expensis ) ) 3 sum.

## P R A E F A T I O.

sumtibus perquam exiguis, eandem in usum suum conuertere ipsis liceat. Deinde vero quemuis, qui meam et Polyglottam Latinam Versionem inter se conferet, *auto* *via* docebit, prorsus insignem esse illam, quae utramque Versionem intercedit, differentiam. Scilicet, equidem collata Versione Polyglotta reperi, illam non adeo quidem esse mendosam, ac Versionem Latinam Aethiopicae Interpretationis, tantum tamen abesse ut omne punctum ferat, ut potius plus simplici respectu, et semel iterumque sub censuram vocanda sit, de quo iudicium penes Lectorem Persice peritum esto. Sicco iam pede transeo, quod Author eius Ordinem verborum Persicorum susque deque plerumque habuerit, eiusque, licet plus quam centenis exemplis id confirmare possem, fidem saltem facio tribus exemplis, ita quidem comparatis ut Lectoribus non perinde esse possit, num ordo verborum seruatus sit nec ne, nempe Matth. VIII, ii. XVI, 17. XIX, 5. Silentii poplo etiam inuoluo, quod Interpres Textum Persicum raro de verbo ad verbum, sed plerumque quoad sensum tantum expresserit e. g. in elegantioribus illis phrasibus Persicis, quae compositae sunt ex Nomine, vel Praepositione, vel alia Orationis parte, et Verbis actionibus vel passionibus inseruentibus, qualia sunt Verba Substantia **בּוּן** et **אָוּרְן** *esse*, *fieri*, item **רַאשְׁתָן** *habere* **פִּרְמֹרְן** *ferre portare*, *adferre* **צָרְן** *iubere* **צָרְן** *edere* **פְּרַמּוֹרְן** *verberare*, *excudere* **כְּרוּרְן** *venire* **כְּרַפְתָן** *inuenire* **יַאֲפָתְן** *capere* et **כְּשַׁתְן**

## P R A E F A T I O.

כשות fieri סאתן facere, et quod omnium frequentissimum est כרדן facere, coll. *Matth.* I, 22. II, 6. II. 12. 13. 21. III, 1. 3. etc. Sic Interpres, *Matth.* II, 16. pro a duorum annorum filio posuit a bimulis. C. VIII, 3. XII, 1. pro Christi nomine posuit Iesus. etc. C. XV. 5. pro patri et matri suae posuit parentibus suis. Maius momentum trahunt illa Versionis loca, in quibus Interpres, vel ex Graeco fonte aliquid omisit, vel aliquid de suo addidit, vel etiam textum perperam interpretatus est. Haec vero omnia ipsi non iniuria insimulari Lectorem Persice gnarum post alia docebit sequentium locorum collatio : *Matth.* VI, 29. VIII, 14. IX, 19. X, 40. XI, 15. XII, 29. XV, 34. XVII, 20. XIX, 14. XX, 22. XXII, 4. XXIII, 34. XXVI, 74. XXVII, 3. 4. 9. 52. 61. et Subscriptio. Quae cum ita sint, non Ilida post Homerum scripsisse videbor, si Versionem quandam Euangelii Matthei Persici Latinam ediderim, quae commodo Lectorum magis, ut spero, inferuiet. In confienda enim noua Versione hanc mihi primam legem constitui, ut Textum Persicum, quoad fieri potuit, de verbo ad verbum Latine redderem, ita tamen ut, quoad phrases compositas saepius recurrentes, satis habuerim, semel iterumque illas ad verbum expressisse. Operam porro dedi ut nihil omitterem, nisi, partim nomina illa numeralia, CXXXV. Sectionibus, in quas Euangelium Persicum diuisum est, praefixa, tanquam rem nullius usus, partim illas voces quae natura sua pleonasticae sunt, e.g. Particulam נ, quae sermonibus immediate praefixa signum

## P R A E F A T I O.

signum eorundem tantum est, licet Interpres Lat. P. illum inepte nonnumquam per *quia* reddiderit. Nihil quoque addidi, nisi, partim id quod ab ipso Persico Interpretate omissum integritas orationis supplendum postulauit, idque peculiaribus litteris imprimi curauit, partim breuiores Textus explicationes in Parenthesi inclusas. Denique etiam Textum Persicum pro virili dextre interpretari studui, adminiculis usus, tum Grammaticis Persicis IO. GRAVII et LVD. DE DIEV, quarum prior *Elementa* posterior vero *Rudimenta Linguae Persicae* inscribitur, tum Lexicis ED. CASTELLI et IAC. GOLII, quorum primus Dictionarium Persico Latinum, tanquam alteram Partem Lexici sui Heptaglotti, adiutore GOLIO edidit, alter vero hic GOLIVS Lexicon Arabicum, in quo, ut et in prima Parte Lexici Heptaglotti CASTELLIANI, multas voces Arabicas Persis familiares reperi. Caeterum scias velim, L.B., ea, quae in his paginis litteris maioribus, quas Typographi *capitales* vocant, descripta sunt, deberi Persico Interpreti, argumenta Sectionum in illis verbis exhibenti; reliqua vero litteris minoribus, quas *cursivas* vocant, descripta me auctorem habere, hactamen differentia, ut ea, quae Parenthesi inclusa sunt, ad explicationem Textus pertineant, quae vero Parenthesi non inclusa sunt, Supplementa Textus contineant. Atque sic vale, et hisce paginis, quantum potes, vttere. Dab. in Acad. Iulia Carolina d. XIII.

August. MDCCCL.



EV.



# EVANGELIVM MATTTHAEI PERSICVM.

## INSCRIPTION.

EVANGELIVM MATTTHAEI QVOD IN VRBE PALAESTINAE  
IN LINGVA HEBRAICA DICTVM FUIT, ET IN ANTIO-  
CHIA IN SYRIACA SCRIPTVM.

## CAP. I.

**D**escriptio generationis Iesu Christi, filii Dauidis. Dauid vero filius Abrahami *fuit*. 2. Et Abraham Isaacum genuit. Isaac Iacobum genuit. Iacob Iehudam et fratres eius genuit. 3. Iehuda Pharesum et Zaram ex Thamare genuit. Phares Chesronum genuit. Chesron Aratum genuit. 4. Aram Aminadabum genuit. Aminadab Naassonem genuit. Naasson Salmonem genuit. 5. Salmon Boasum genuit ex Rahabe. Boas Obedum genuit ex Rutha. Obed Iessaeum genuit. 6. Iessaeus Dauidem Regem genuit. Dauid Salomonem genuit ex vxore Vriae. 7. Salomon Rehabeamum genuit. Rehabeam Abiam genuit. Abia Asaphum genuit. 8. Asaph Iehosaphatum genuit. Iehosaphat Ioramum genuit. Ioram Oziam genuit. 9. Ozias Iothamum

A.

mum

mum genuit. Iotham Achasum genuit. Achas Ezeckiam genuit.  
 10. Ezeckias Manassen genuit. Manasses Amonem genuit.  
 Amon Iosiam genuit. 11 Iosias Jechoniam genuit, et fratres eius, in transmigratione Babelis. 12. At post (*pr. a tergo*) transmigrationem Babelis Iechonias Salathielem genuit. Salathiel Zorobabelem genuit. 13. Zorobabel Abiudem genuit. Abiud Eliakimum genuit. Eliakim Azorem genuit. 14. Azor Sadockum genuit. Sadock Achinum genuit. Achin Eliudem genuit. 15. Eliud Eleazarem genuit. Eleazar Mathanem gennuit. Mathan Iacobum genuit. 16. Jacob Iosephum genuit, maritum Mariæ, illius ex qua natus fuit Iesus, qui Christus vocatur. 17. Igitur hae tribus (*familiae*) ab Abrahamo vsque ad Dauidem quatuordecim tribus; et a Dauide vsque ad transmigrationem Babelis, quatuordecim tribus; et a transmigratione Babelis vsque ad Christum quatuordecim tribus *sunt*. PRAEGNATIO MARIAE. 18 Verum nativitas Iesu sic fuit. Cum matrem eius Mariam Iosepho nuptum (*pr. in rem licitam*) dederunt, priusquam se inuicem attigerunt, inuentum fuit quod praegnans sit a Spiritu sanctitatis. 19. Verum Iosephus, maritus eius, vir timens *Deum* et mitis fuit, et noluit hanc (*pr. vt hanc*) rem manifestam facere, sed in interiori suo cogitauit clam (*pr. vt clam*) illi dimissionem dare. 20. Cum hanc rem cogitauit, angelus Dei in somno illi apparuit, et dixit: o Ioseph, fili Dauidis, ab accipiendo vxorem tuam Mariam non time, quoniam id, quod in ea natum fuit, a Spiritu sanctitatis est. 21. Ecce ex illa filius nascitur, et nomen eius Iesum vocabis, et is est qui populum suum a peccatis illorum purum faciet. 22. Hoc omne factum est, vt compleretur, (*pr. complementum s. terminus effet*) id, quod Deus in libro Iesaiæ prophetæ dicit (*pr. dicens est*) 23. Ecce filia virgo grauida est, et pariet filium, et nomen eius Immanuel vocabunt, cuius interpretatio: Deus noster nobiscum. 24. Cum Ioseph ex somno evigilauit, (*pr. evigilans factus est*) et surrexit, quemadmodum angelus Dei ipsi praeceperat, fecit, et uxorem suam ad se duxit. 25. Et illam non tetigit, donec filium primogenitum suum peperit, et nomen eius Iesum vocauit.

CAP. II

## CAP. II.

NATIVITAS CHRISTI. Cum Iesus in Bethlehemo Iehudae natus fuit, in tempore Herodis regis. ADVENTVS REGVM PERSIAE. Magi venerunt ex Oriente vsque ad Hierosolymam. 2. Et dicebant: vbi est rex Iudeorum, qui natus fuit? quia stellam eius in Oriente vidimus, et venimus vt ipsi adorationem faciamus. 3. Herodes rex cum audiuit, timuit ipse, et vniuersitas Hierosolymae cum illo. 4. Et congregauit (*pr. conuentum adduxit*) sacerdotes, et magnates, et scribas populi, et ab illis percontabatur, Christus in quonam loco nasceretur. 5. Illi dixerunt: in Bethlehemo Iehudae, quia hoc modo in propheta scriptum fuit. VATICINIVM. 6. Tu quoque, o Bethlehem Iehudae! non es minima inter reges Iehudae, quia ex te prodibit (*pr. in altum veniet*) rex: is est qui pascet populum meum Israelem. 7. Tunc Herodes clam magos vocauit, et ab illis comperit (*pr. inuenit*) quo tempore stella ipsis ostensa fuerit. 8. Et illos in Bethlehemum misit, et ipsis dixit: ite, et de infante inquisitionem facite: quando ipsum inuenietis, retro ad me venite, et faciem mihi ostendite, vt ego quoque eam, et ipsi adorationem faciam. 9. Cum a rege hunc sermonem audierunt, iuerunt, et illa stella, quam in Oriente viderant, recta ante (*pr. ante ante*) illos ibat, donec ad illum locum pertigit, vbi infans fuit, et stella super capite (*extremitate*) illius loci stetit. 10. Cum viderunt stellam magi, valde laeti facti sunt. 11. Et in domum introierunt, (*pr. intra iuerunt*) et infantem cum Maria matre eius viderunt, caput in terram posuerunt, et ipsi adorationem fecerunt, et peras suas aperuerunt, ac oblationem coram eo obtulerunt, aurum, et myrrham, et thus. 12. Et in somno illis ostensum fuit, vt ad Herodem non reuerterentur (*pr. retro non fierent*) unde per viam aliam in regionem suam iuerunt. ITER CHRISTI IN AEGYPTVM. 13. Cum illi iuerunt, angelus Dei Iosepho in somno apparuit, et illi dixit: surge, accipe infantem, et matrem eius, et in (*pr. in latus*) Aegyptum fuge, et ibi esto vsque dum ti-

## EVANGELIVM MATTHAEI PERSICVM

bi dixero, quoniam Herodes infantem quaerit ut perdat. (*pr. perditum faciat*) 14. Tunc Ioseph surrexit, infantem ac matrem eius accepit tempore noctis, *et* in Aegyptum fugit. 15. Et ibi mansit usque ad tempus quo Herodes mortuus est, ut compleretur id quod a Domino dictum fuit per linguam prophetae. **VATICINIVM:** Ex Aegypto filium meum vocavi. **OCCIDIT HERODES INFANTES BETHLEHEMI** 16. Cum Herodes vidi quod magi illi illuserint (*pr. super illo ludibrium fecerint*), vehementer iracundus factus est, et misit ut omnem infantem, qui in Bethlehemo, *et* circumiacente *regione* era, a duorum annorum filio et infra, iuxta illud tempus, quod a magis, percontatus fuerat, *interficerent*, et omnes interfecerunt. 17. Tunc completum fuit id quod a Ieremia propheta dictum fuit. **VATICINIVM:** 18. Vox audita fuit in Rama, fletus et clamor valde magnus: Rahel super filiis suis flet, et solatum non admittit, eo quod non sunt. **REDITVS** (*pr. retro venire*) **CHRISTI EX AEGYPTO.** 19. Cum Herodes rex mortuus fuit, angelus Domini in terra Aegypti Iosepho in somno apparuit, *dicens.* 20. Infantem et matrem eius assume, et in terram Israels proficisci, quia mortui sunt ii qui in teritum infantis cupiebant. 21. Tunc surrexit, infantem sustulit (*pr. supra habuit*) et matrem eius, et venit in terram Israels. 22. Cum audiuit quod Archelaus in Iehudah rex factus sit pro Herode patre suo, timuit ut illuc proficeretur, et denuo in somno *illi* ostensum fuit, ut in regionem Galilaeae proficeretur. 23. Et venit, *ac* locum cepit in vrbe cuius nomen Nazareth est, ut compleretur id, quod in propheta dictum fuit: Nazarenus vocabitur.

### CAP. III.

**ADVENTVS IOANNIS.** Atque in illo tempore venit Iahia Baptista, quem Ioannem dicunt, praedicabat (*pr. praeconium excudebat*) in deserto Iehudae 2. Et dixit: conuersiōnem facite, quia regnum coeli prope factum est' 3. Eo quod hic est is qui in Iesaiā propheta dictus fuit: vox praeconium excudit in deserto: parate (*pr. paratas habete*) vias Domini, et semitam

mitam eius complanate (*pr. planam habete*) BAPTIZAT IOANNES  
 POPVLVM 4. Huic Ioanni vestis ex lana (*pilis*) camelii fuit, et  
 zona corii *caprini* in medio (*s. lumbis*) eius alligata, sed cibus e-  
 ius locusta, et mel sylvestre. 5. Tunc homines ex Hierosolyma,  
 et ex tota Iehudah, et ex cunctis regionibus, quae circumiacen-  
 tes Iordanem sunt, egrediebantur. 6. Et per manum eius baptiza-  
 bantur in fluvio Iordane, et peccata sua confitebantur (*pr. confi-  
 tentes erant.*) 7. Cum vidi quod de Sadducaeis et Phariseis mul-  
 ti venirent, ut baptizarentur, illis dixit: O filii viperarum! quis  
 est is qui vobis nuntium (*indictum*) fecit, quod effugeretis ab  
 ira quae venit? 8. Igitur fructum facite, qui conuersioni con-  
 uenit, et dignus est. 9. Ac non cogitate et dicite in anima  
 vestra: Abrahamum patrem habemus. Nunc vobis dico,  
 quod Deus possit ut ex hisce lapidibus Abrahamo filios sus-  
 citet. 10. Ecce securis ad radicem arborum posita fuit, et  
 omnis arbor, quae fructum bonum non dat, abscindetur et  
 in ignem cadet. 11. Ego propter conuersionem vos aqua ba-  
 ptizo, is qui a tergo meo venit me robustior est, cuius non  
 dignus sum, ut vinculum (*i.e. corrigiam*) calceamenti eius de  
 pede eius soluam: is *est* qui vos igne et Spiritu sanctitatis ba-  
 ptizabit. 12. Qui in manu sua palam habet, areas suas puras  
 faciet, triticum in horrea sua ponet, stipulam vero igne com-  
 buret, qui ignis numquam dormiet (*i. e. extinguetur*)  
 QVOMODO CHRISTVS IN IORDANE BAPTIZATVS FV-  
 IT. 13. Tunc Iesus ex Galilaea ad Iordanem venit, ad Ioan-  
 nem, ut per manum eius baptizaretur. 14. Ioannes Iesum pro-  
 hibuit, (*pr. prohibitionem fecit*) et dixit: ego indigeo ut per ma-  
 num tuam baptizer, et tu ad me venis. 15. Verum Iesus ipsi re-  
 sponsum dedit, et dixit: Iam sine, hoc modo nobis necessarium  
 est, ut omnem iustitiam compleamus: tunc ipsi permisit (*pr. viam  
 fecit.*) 16. Cum Iesus baptizatus fuit, et ex aqua exiit, coelum  
 ipsi apertum fuit, et vidi quod Spiritus sanctus (*pr. mens pu-  
 ra*) descenderet (*pr. deorsum veniret*) sicut columba, et super  
 illo quiesceret (*pr. quiescens esset*) 17. Et ecce vox ex coelo di-  
 cebat: hic est filius dilectus meus, in quo laetus sum.

## CAP. IV.

TENTAT DIABOLVS CHRISTVM. Tunc Iesus a Spiritu sanætatis deportatus fuit in desertum, ut a Diabolo ex probratore tentaretur. 2. Quadraginta noctes et quadraginta dies iejunium suscepit, et tandem (pr. *in postremo*) famelicus fastus est. 3) Diabolus prope illum fuit tentandi gratia, et ipsi dixit: si tu filius Dei es, dic hisce lapidibus, vt panis fiant. 4. Ipse Diabolo responsum dedit, et dixit: scriptum est: in pane solo hominis vita non est, sed *in quolibet verbo* quod ex ore Dei egreditur. 5. Tunc Diabolus illum in ciuitatem Hierosolymam duxit, illumque super caput pinnae templi constituit. 6. Et illi dixit: Si tu filius Dei es, te ipsum ab hac pinna deorsum proiice, quoniam scriptum est: angelis suis de te mandatum faciet, ut manibus suis te attollant, (pr. *supra habeant*) vt pes tuus ad lapidem non percutiatur. 7. Iesus illi dixit: quoque scriptum est: Domino Deo tuo temptationem non fac. 8. Iterum Diabolus illum deportauit super caput montis valde alti, et totum mundum ac splendorem eius ipsi ostendit. 9. Et dixit: hoc omne tibi do, si cecideris, et mihi adorationem feceris. 10. Iesus illi dixit: abi o Diabole ab anteriori meo, quoniam scriptum fuit: Deo tuo soli adorationem fac, et illi soli seruitum fac. 11. Tunc Diabolus illum dimisit, et angeli ipsi prope fuerunt, eique ministerium fecerunt. **C O N-**  
**I E C T I O I O A N N I S I N C A R C E R E M.** 12. Cum Jesus audiuit, quod Ioannem carceri tradiderint, in Galilaeam iuit. 13. Et Nazareth dimisit, et exinde venit in Capernaum, et locum fecit ad littus maris, in circumiacente *regione* Zabulon et Naphtalim. 14. Ut compleretur id quod in Iesai propheta dictum fuit: VATICINTVM. 15. Terra Zabulon, terra Naphtalim, via maris, ab illo latere Iordanis, et Galilaea populum. 16. Homines, qui in tenebris sedentes sunt, magnam lucem viderunt, et *quoad* illos qui in regione tyrannidis mortis sunt, lux ipfis accensa fuit. 17. A tunc Iesus initium fecit Euangelium dandi, et dicendi: conuerzionem facite, quia regnum coeli prope factum est, **C O M M E M O R A T I O Q V O M O D O S I-**  
**M E O-**

MEONEM ET FRATREM EIVS ET DISCIPVLOS *alios e-  
legerit.* 18. Cum Christus in littore maris Galilaeae circum-  
iret, vedit Simeonem Kepham, et fratrem eius Andream,  
qui retia sua in mare proiecerunt, eo quod piscium captores  
fuerunt. 19. Christus dixit: sequimini me, (*pr. in vestigium  
meum venite*) ut vos hominum captores faciam. 20. Illi eo-  
dem momento retia sua dimiserunt, et ipsum secuti sunt.  
21. Cum exinde transiit, duos fratres alios vedit, Iacobum fi-  
lium Zebedaei, et Ioannem fratrem eius, *qui* in naui cum Ze-  
bedaeo patre ipsorum retia sua concinnabant (*pr. recta facie-  
bant*): Iesus illos vocauit. 22. Ipsi eodem momento nauem et  
patrem suum dimiserunt, eumque secuti sunt. 23. Iesus au-  
tem semper in tota Galilaea circumibat, et in synagogis illo-  
rum doctrinam dabat, et Euangeliū regni praedicabat (*pr.  
praeconium excudebat*) et omnem morbum ac dolorem, qui in  
populo fuit, sanabat (*pr. medicinam dabat.*) 24. Et fama eius  
in tota Syria palam facta est (*i.e. inclaruit*). SANATIO TVR-  
BARVM AEGRO TARVM. Et quemcumque videbant quod  
in morbo graui esset, ad eum tulerunt, et eos qui in dolo-  
ribus variis cruciatum patiebantur, (*pr. trahebant*) et daemo-  
niacos, et insanos, et paralyticos, et paraplecticos sanabat.  
25. Et populus valde multus ex Galilaea et Decapoli eum se-  
cuti sunt, ex Hierosolyma, et ex Iehuda, et ex illo (*altero*)  
latere Iordanis.

## CAP. V.

DOCTRINA BEATITUDINIS. Cum Christus illam  
turbam vedit, cum illis montem conscendit, (*pr. in superius  
montis iuit*) cumque sedet, discipuli eius illi prope fuerunt 2.  
Os suum aperuit, et illos docuit, ac dixit: 3. Felices paupe-  
res anima, quoniam regnum coeli inde illorum est. 4.  
Felices sunt ingemiscentes *ad* consolationem, quia desideriu-  
m ipsi inuenient. 5. Felices humiles, quia illi sunt qui ter-  
ram haereditate capiunt. 6. Felices illi qui propter iustitiam  
(*s. veritatem vel rectitudinem*) esurientes et sitiens fuerint,  
quoniam saturi sient. 7. Felices ignoscentes, quia ipsis igno-  
scen-

fcentia et misericordia fiet. 8. Felices illi quorum cor purum est, quia ii sunt qui Deum vident. 9. Felices illi qui pacem et tranquillitatem faciunt, quia filii Dei vocabuntur. 10. Felices ii qui propter rectitudinem et iustitiam *in* persecutio-  
ne et iniuria fuerint, quia regnum coeli propter illos est. 11. Felices vos, si quando vobis inuidiam fecerint, & vos spretos fecerint, et persecuti fuerint, et verba mala vobis propter me cum mendacio ingesserint. 12. Tunc laeti et hilares estote, merces *enim* vestra in coelo magna est, eo quod prophetas, qui prius quam vos fuerunt, sic spretos fecerunt. 13. Vos estis sal terrae: si ita est quod sal corruptus fuerit, illum quo salient? (*pr. sal facient?*) vlli rei non conuenit nisi vt foras abiiciatur, et ab hominibus spernatur. 14. Vos estis lux mundi: non potest abscondi (*pr. absconditum habere*) vrbs quae super capite montis aedificata fuerit. 15. Et non conuenit vt lucernam accendant, et subter modio ponant, sed super caput candelabri, vt omnibus qui in domo sunt lucem ostendat. 16. Hoc modo lux vestra coram hominibus luceat, vt bona opera vestra videant, et patri vestro qui in coelo est laudem dent. NON VENI VT LEGEM IRRITAM FACIAM. 17. Non veni vt legem et ordinationem prophetarum frangam, sed veni vt compleam. 18. Vere vere vobis dico: vsque dum coelum et terra transibunt, vnum verbum aut vna linea de lege non transibit vsque ad tempus quo omne completum erit. 19. Quicunque fregerit vnum de hisce mandatis exiguis et aliud ab eo homines docuerit, in regno coeli parui erit; omnis vero qui hoc modo fecerit et docuerit, in regno coelorum magnus vocabitur. 20. Verum vobis dico: si iustitia vestra scribarum et pharisaeorum *iustitiam* non superauerit, regnum coeli non intrabitis (*pr. intra non venietis*). DE RETRIBUTIONE. 21. Audiuitis quod antiquis dictum fuerit: non occide: *ad* vnumquemque vero qui occiderit *quod attinet*, iudicium in illum conueniens erit. 22. Ego vobis dico: si quis fratri suo frustra iratus fuerit, (*pr. iram fecerit*) iudicium in eum conveniens erit: et omnis

omnis qui fratri suo, fatue! dixerit, reprehensio populi in illum conueniens erit: et omnis qui socio suo, o nequam! dixerit, ignis inferni in eum conueniens erit. 23. Si tu volueris oblationem tuam ad altare adducere, et tibi in memoriam venerit, quod frater tuus a te quopiam praetextu offensus fit. 24. Oblationem tuam super altari dimitte, et prius abi, cum fratre tuo pacem fac, tunc veni et oblationem tuam comple. 25. Ab inimico tuo caue, (*pr. abstinentiam habe*) dum in via propinqui (*s. vicini*) estis, ne praetentionem faciens tecum praetentionem faciat, et te ad iudicem deportet, iudex vero te in manum vicarii det, et vicarius te in carcerem coniiciat. 26. Vere tibi dico: exinde non egredieris (*pr. foras non venies*) donec ultimum denarium dederis. C O N S I L I V M D E A-D U L T E R I O. 27. Audiuitis quod antiqui dixerint: adulterium et scortationem non fac. 28. Ego vero iam vobis dico: omnis qui mulierem intuitus fuerit (*pr. in mulierem obseruationem fecerit*) eamque concupuerit (*pr. concupiscentiam eius fecerit*) in corde suo cum illa adulterium fecit. D E M A L V M C O G I T A N D O. 29. Si oculus dexter tuus tibi fraudem fecerit, illum erue, et abiice, quia id melius *est* vt vnum membrorum tuorum perditum fiat, neque vt totum corpus tuum in gehennam cadat. 30. Et si manus dextra tua tibi fraudem fecerit, amputa et abs te abiice: illud melius *est* vt tu sine manuis, quam vt totum corpus (*s. existentia*) tuum in infernum cadat. C O N S I L I V M D E R E P V D I O. 31. Atque etiam dictum fuit: omnis qui vxori suae dimissionem dat, libellum liberae dimissionis ipsi det. 32. Verum ego vobis dico: omnis qui sine causa adulterii vxori suae dimissionem dat, illam in adulterium coniecit, et omnis qui dimissam accipit, adulter factus est. D E I V R A M E N T O 33. Iterum audiuitis quod antiquis dictum fuerit: in iuramentis tuis mendacium non dic, sed iuramenta tua Deo persolute. 34. Verum ego vobis dico: numquam iurate, (*pr. vnquam iuramentum non edite s. deuorate*) neque per coelum, quia thronus est magnificus Dei. 35. Neque per terram, quia scabellum

B

am-

amborum pedum eius est: neque per Hierosolymam, quia vrbs est regis magni. 36. Et per caput tuum quoque non iura, quia facultatem non habes, vt vnicum capillum nigrum album facias. 37. Sed sermo tuus ita, (*pr. in ita*) ita, sit, ac non, (*pr. in non*) non: omne quod hoc plus est, illud malum est. **D E T A L I O N E** 38. Audiuitis *quod* dictum fuerit: oculus pro oculo, et dens pro dente. 39. Verum ego vobis dico, vt malum pro malo non rependatis, (*pr. conueniens s. dignum non habebatis*) sed omni qui in faciem dextram te verberauerit, tu faciem alteram illi obuerte. 40. Et omni qui vult contendere, et indusium tuum accipere, tunicam tuam quoque illi da. 41. Et *quoad* omnem qui te *ad vnam* parasangam per angariam abduxerit, tu duas parasangas cum illo ito. **D E M V T V O** 42. Omni qui abs te petierit, illi dato, et omni qui vult abs te mutuum facere, illum non prohibe **D E A M O R E**. 43. Audiuitis *quod* dictum fuerit: amicum tuum charum habeto, et ab inimico tuo abhorreto (*pr. horrorem s. auersationem facito.*) 44. Verum ego vobis dico: inimicos vestros charos habete, et benedictionem facite iis qui vobis maledictionem faciunt, et quicquid melius *est* facite iis qui vos inimicos habent, et preces facite pro illis qui vos cum violentia tractant, et vobis *vulnus* (*s. afflictionem*) dant. 45. Ut sicut pater vester fitis, qui in coelo est, qui solem suum super bonos et super malos ilucescere facit, et pluuiam suam super iustos et super iniustos depluit. 46. Eos qui vos charos habent *si* etiam vos quoque illos charos habetis, quid boni facietis? et quaenam merces vobis erit? quia publicani (*pr. lucri efores*) quoque hoc faciunt. 47. Et si ita est quod fratribus vestris solummodo pacem facatis, quam rem eximiam facietis? nonne publicani quoque hoc faciunt? 48. Igitur vos perfecti estote, sicut pater vester, qui in coelo est, etiam perfectus est.

**C A P. VI.**

**D E E L E E M O S Y N A.** Verum obseruate (*pr. obseruationem facite in*) eleemosynam vestram, et illam coram hominibus palam non facite, vt vos ipsis ostendatis: *sin vero minus,* vobis

vobis merces non erit apud patrem vestrum qui in coelo est.  
**2.** Et si eleemosynam vis dare, coram te tibiam aut cornu non verbera, (*i.e. non clangere*) sicut hypocritae faciunt in conuentibus (*s. synagogis*) et in plateis (*s. emporiis*) ut homines illis laudem faciant: vere vobis dico, quod mercedem suam receperint **3.** Si quando tu eleemosynam das, necesse est ut manus dextra tua nesciat id quod manus sinistra tua facit **4.** Ut eleemosyna tua in abscondito sit, et pater tuus, qui in abscondito videt, compensationem eius palam dabit **CONSILIVM DE PRECIBVS.** **5.** Et quando preces facis, non esto sicut hypocritae, qui amant (*pr. amicum vel charum habent*) ut in synagogis, et in angulo platearum (*s. fororum*) et emporiorum preces faciant, ut homines eos videant: vere vobis dico, quod mercedem suam receperint. **6.** Quando tu preces vis facere, in conclave tuum ito, et ianuam tuam claudito, et ad patrem absconditum tuum preces facito, et pater tuus in abscondito videbit, ac palam tibi compensationem dabit. **7.** Tempore quo preces facitis multum vanum non loquimini, sicut ethnici, quia existimant quod multiloquium illorum (*pr. multum dicere illorum*) exaudiatur. **8.** Non hoc modo illis aemuli estote, quia pater vester nouit id quod vobis conueniens est, priusquam ab illo petatis. **9.** Sed vos hoc modo preces facite: **FORMA PRECES FACIENDI:** Pater noster qui in coelo es, sanctum esto (*pr. sanctum est*) nomen tuum. **10.** Veniat regnum tuum, Fiat, Domine! voluntas tua, sicut in coelo, etiam in terra. Panem nobis da qui diei conuenit (*i.e. quo indigetur.*) **12.** Et peccata nobis condona, (*pr. deorsum dimitte*) quemadmodum nos quoque illis, qui in nos peccatum fecerunt, condonamus. **13.** Et nos in tentationes miseriae (*s. afflictionis*) non coniice, sed a prauitate mali nos serua (*pr. obseruationem vel custodiam habe*) et libera, eo quod regnum, et potentia, & magnificientia tua est, a nunc et in saeculum saeculi. Amen. **DE TOLERANTIA** **14.** Si peccata hominibus condonatis, pater vester, qui in coelo est, peccata vestra quoque condonabit. **15.** Si vero peccata hominibus non condonatis, pater vester

quoque peccata vobis non condonabit. DE IEIUNIO 16. Tempore quo iejunium habetis, faciem vestram tristem et tetricam non facite, sicut hypocritae, quia (*s. qui*) faciem suam tristem et tetricam ostendunt, et semet ipsos hominibus offerunt, (*pr. lustrationem faciunt*) quod iejunium habeant: vere vobis dico, quod mercedem suam receperint. 17. Si vero tu aliquando iejunium habes, faciem tuam laua, et caput tuum oleo vnge, et vegetus facie esto. 18. Ut homines nesciant quod tu ieunes (*pr. in iejunio sc. sis*) sed pater tuus qui in abscondito te videt, et compensationem eius tibi praefat. DE THESAVRO 19. Thesaurum et gazam vobis in terra non parate, quo loco vermis et erosio illud corrumpit, (*pr. corruptionem facit*) et quo loco fures furantur et diripiunt. 20. Sed vobis thesauros in coelo parate, quo loco vermis et erosio illos corrumpere non potest, et quo loco fures non furantur et diripiunt. 21. Quia vbiunque thesaurus vester fuerit, cor vestrum quoque ibi erit. DE LVMINE. 22. Lucerna corporis oculus est: si oculus tuus rectus et integer fuerit, totum corpus tuum lucidum erit. 23. Si vero ita est, quod oculus tuus prauus sit, totum corpus tuum tenebrosum erit: quando lux, quae in te est, tenebrosa fuerit, tenebrae tuae quales erunt? DE OPPIBVS 24. Non potest quisquam duobus dominis seruitium praefastare, (*pr. ad locum adferre*) sed unum inimicum habet, et alterum amicum habet; siue unius reuerentiam habet, et alterum parui facit: non potestis Deo seruitium facere et oppibus quoque. DE VESTITV ET VICTV. 25. Vobis dico: non cogitate de anima (*i. e. vita*) vestra, scilicet, quid edetis, aut, quid bibetis, neque pro corpore vestro, scilicet, quid induetis; nonne anima vietu praestantior est? et corpus amictu? 26. Spectate aues coeli, quod non seminent, neque metant, neque in horrea reponant, et pater vester, qui in coelo est, illos saturat, (*pr. saturos habet*) nonne vos illis meliores estis? 27. Quis est ex vobis qui sollicitus est, qui staturam suam uno cubitu auxerit? 28. Quare audi (*auide cupientes*) estis de induendo amictu? (*pr. de circumdando amictu*) in rosam et lili-

um

um campi spectate, quomodo enutriantur, non laborant,  
 (pr. *non laborem trahunt s. ferunt i. e. perferunt*) neque nent.  
 29. Vertum vobis dico, quod Salomon quoque in tota gloria  
 sua non amictus fuerit sicut vnum ex illis. 30. Quando her-  
 bam campi *confiti*, quae hodie recens et viridis est, cras ve-  
 ro in furnum cadit, Deus illam hoc modo vestit, nonne vos  
 illis praestantiores estis o parui fide? 31. Igitur non hoc modo  
 cogitate, quid edemus? aut, quid bibemus? aut, quo vestie-  
 mur? 32. Gentes omnia haec expetunt, et pater vester, qui in  
 coelo est, nouit quod vobis quoque haec conueniant. 33. O-  
 mnino prius regnum Dei et iustitiam eius expetite, et ipse  
 haec omnia vobis adiiciet. 34. Propter illud crastinum non  
 curate (pr. *curam non edite s. deuorate*,) eo quod crastinum  
 curam suam deuorat, et dies malo suo dignus est.

## CAP. VII.

**C O N S I L I V M D E I V D I C I O.** Iudicium non facite, vt  
 in iudicium non incidatis. 2. Quemadmodum vos iudicium  
 facitis, vobis iudicium facient, et cum illa mensura, qua vos  
 mensuratis, vobis metientur. **C O N S I L I V M D E O P P O N E N D O.** 3. Cur  
 festucam, quae in oculo fratris tui est, obseruas, (pr. *obseruationem facis*) et illam trabem, quae in oculo tuo est, non spe-  
 cias? 4. Aut quomodo fratri tuo dices: fine me vt illam fe-  
 stucam ex oculo tuo eximam, et trabem, quae in oculo tuo  
 est, praeteris? 5. O hypocrita, prius illam trabem, quae in  
 oculo tuo est, exime, tunc tibi ostendetur, quomodo fe-  
 stucam ex oculo fratris tui eximas. **D E S C I E N T I A E T A R C A-**  
**N O** 6. Sanctum canibus non date, et margarethas vestras ante  
 porcos non proiicite, ne forte pedibus suis margarethas con-  
 culcent, et retro ad vos conuertantur, (pr. *fiant*) et vos la-  
 cerent. **C O N S I L I V M D E P E T I T I O N E.** 7. Petite, vt detur  
*vobis*, quaerite, vt inueniatis, portam pulsate, vt vobis aperia-  
 tur. 8. Omnis qui petierit, accipiet, et omnis qui quaesiu-  
 rit, inueniet, et *quoad* omnem qui portam pulsauerit, illi a-  
 periatur. 9. Quisnam homo est in medio vestrum, cuius si-

lius ab ipso panem petit, et pater loco panis filio lapidem dat? 10. Sive, si ab ipso piscem petierit, illi serpentem dat? 11. Quando vos, qui mali et proui estis, dona bona vultis filiis vestris dare, nonne pater vester, qui in coelo est, vobis melior est, et illis hominibus, qui ab ipso rem expetunt, praestantius et perfectius *quid* dabit? MONITVM DE EO QVOD OMNE QVOD FACIS, TIBI FIET. 12. Omne quod aequum habetis ut homines vobis faciant, vos quoque illis hoc modo facite: hoc est lex et prophetae. PROHIBITIO (*pr. prohibitionem facere*) LIBIDINIS. 13. Per portam angustam ingredimini, quia valde ampla et lata est via, quae ad interitum deportat, et ii qui in ista via lata eunt multi sunt. 14. Sed viam, quae ad vitam deportat, *quod attinet*, porta eius angusta est, et semita eius difficilis, et ii qui hanc viam inueniunt pauci sunt. SIGNVM PROPHETARVM MENDACII 15. Cauete (*pr. abstinentiam habete*) a prophetis mendacii, qui ad vos veniunt in forma agni extrinsecus, intrinsecus autem sicut lupi rapaces sunt 16. Ex fructu illorum illos cognoscetis: an possibile est ut ex rhamno vuam colligant? aut ex acutis spinis ficum? 17. Hoc modo omnis arbor quae bona fuerit, fructum bonum dat, et omnis arbor quae mala fuerit, fructum malum dat, 18. Arbor quae bona fuerit, non potest fructum malum dare; et arbor mala quoque fructum bonum non dat. 19. Et omnis arbor quae fructum bonum non dat abscondetur! et igne comburetur. 20. Igitur ex fructu illorum, illos cognoscetis. 21. Non omnis qui mihi dixerit: o Domine, o Domine! in regnum coeli ingredietur, sed is qui voluntalem patris mei fecerit, qui in coelo est. 22. Multi in illa die mihi dicent: o Domine! o Domine! nonne in nomine tuo prophetiam fecimus? et in nomine tuo daemones ex hominibus eieimus? et in nomine tuo multam virtutem fecimus? 23. Tunc coram illis confessionem adferam: ab antiquo vos non cognoui, o serui iniusti! a me procul abeste. DE FUNDAMENTO RELIGIONIS. 24. Omnis qui verba mea audierit, et ea opere fecerit, similis est viro intelligenti, qui fun-

fundamentum domus suae super petra tutum posuit. 25. Cum pluua venit, et torrentes insurrexerunt, et aqua fluiorum aucta fuit, et venti valde flauerunt, haec omnia in illam domum impacta sunt, et illa domus non cecidit, eo quod (*pr. causa quod*) fundamentum eius super petra firma positum fuit. 26. Illi vero qui verba mea audiuerint, et illa opere non fecerint, similes sunt viro insipienti, qui fundamentum domus suae super arena posuit. 27. Pluua pluit, et torrens cum fluminibus pulsauit, et venti valde flauerunt, *ita ut* domus ceciderit, *et* casus eius magnus et grauis fuerit. DE HOMINE L E P R O S O Q V E M C H R I S T V S P V R V M F E C I T . 28. Cum Iesus hos sermones compleuit, turbae, quae ibi fuerunt et audiuerunt, propter doctrinam eius in admiratione manserunt. 29. Quia sicut dominator illis doctrinam dabat, et non sicut Scribae et Pharisei.

## C A P . VIII.

Et cum ex monte descendit (*pr. deorsum venit*) multi homines eum secuti sunt (*pr. a vestigio eius iuerunt*) 2. Et ecce vnu vir leprosus venit, et ipsi adorationem fecit, et dixit: o Domine! si vis, potes me purum facere. 3. Christus manum suam ad eum extendit, (*pr. longam fecit*) et dixit: volo, purus esto: eodem momento lepra a corpore eius pura facta est. 4. Iesus illi dixit: vide ne cui dicas, sed abi, te ipsum Kuhinan id est sacerdotibus ostende, et oblationem offer, (*pr. coram attrabe*) quemadmodum Moses mandatum dedit ad testimonium illorum. SANATIO FILII PRINCIPIS CENTV M sc. militum. 5. Cum Iesus in Capernaum introiit, prope illum venit quidam princeps, et ab illo petiit. 6. Et dixit: o Domine! puer meus domi iacet paralyticus, et magnum grauemque cruciatum sustinet. (*pr. deuorat.*) 7. Iesus illi dixit: ego veniam, et illum sanum faciam. 8. Responsum dedit ille princeps, et ipsi dixit: o Domine! dignus non sum ut sub tectum meum ingrediaris, sed verbum tantum dic, ecce puer meus sanus fiet. 9. Quia ego vir sum qui imperium sustineo, (*pr. mandatum habeo*) et sub manu mea strategi sunt: cui-

cuicumque dico: ito, it; et cuicunque dico: veni, venit; et  
 si seruo meo dixero: hoc opus fac, facit. 10. Cum Iesus hoc  
 audiuit, *in admiratione* mansit, et illis qui cum ipso venerant  
 dixit: vere vobis dico, quod *in medio filiorum Israelis huius-*  
*modi fides inuenta non fuerit.* 11. Verum vobis dico, quod  
 multi ab Occidente et Oriente venturi, ac cum Abrahamo, et  
 Isaaco, et Iacobo sessuri sint in regno coeli. 12. Filii autem re-  
 gni in tenebras exteriores exibunt: ibi erit fletus et dentium  
 collisio. 13. Et dixit Iesus illi principi: ito, quemadmodum fi-  
 dem attulisti fiet tibi: eodem momento puer eius sanus factus  
 est. SANATIO MATRIS VXORIS (*i.e. socrus*) SIMEONIS. 14. Et venit  
 Iesus in domum Simeonis, et matrem vxoris Simeonis vidit febri  
 correptam et decumbentem. 15. Manum in manum eius po-  
 suit, et febris illam dimisit, et sanitatem invenit, surrexit,  
 iisque ministerium fecit. SANATIO DAEMONIACORVM ET AEGRO-  
 TORVM. 16. Cum noctis tempus fuit, ad eum prope attule-  
 runt multos ex daemonicis, et verbo daemons illorum ex-  
 pulit, et eos qui morbis malis correpti fuerunt, omnes sanos  
 fecit. VATICINIVM IESAIAE: 17. Ut compleretur id quod  
 in libro Iesaiæ dictum fuit. VATICINIVM: ille est qui do-  
 lores nostros accepit, et aegritudines nostras sustulit. 18. Ie-  
 sus, cum vidi quod homines multi circum circa ipsum con-  
 gregarentur, praecepit ut ab illo latere abirent. PETITIO  
 PHARISEI VT CHRISTVM SEQVERETVR. (*pr. vt in ve-  
 stigio Christi iret.*) 19. Prope fuit quidam scriba, et illi dixit:  
 o Magister mi! volo in vestigium tuum venire, quocunque  
 tu iueris. 20. Iesus illi dixit: vulpes speluncas habent, et aues  
 aeris nidos habent, sed Filius hominis locum non habet, quo  
 caput suum ponat. SINE VT MORTVI MORTVVM SVVM  
 SEPELIANT. 21. Quidam alias ex discipulis eius, quos Ha-  
 wariun vocant, illi dixit: o Domine! mihi veniam da ut ab-  
 eam, et patrem meum sepeliam. 22. Iesus illi dixit: me seque-  
 re, et sine ut mortui mortuum suum sepeliant. HISTORIA  
 de eo QVOD MARE QUIETVM FACTVM EST. 23. Et cum  
 Iesus in nauem iuit, discipuli eius quoque cum illo conscen-  
 de-

derunt. 24. Et ecce mare valde turbatum fuit, et fluctus surgebat, ita ut nauis ab aqua maris obtegeretur: Iesus autem dormiuit. 25. Discipuli apud ipsum prope fuerunt, eumque euigilantein fecerunt, et illi dixerunt: Domine! nos libera: si vero minus, perimus. (*pr. perditio facti sumus.*) 26. Iesus illis dixit: o parui fide! cur timuistis? tunc surrexit, et clamorem ad mare excudit et ad ventum, statim tranquillitas incepit, et quietum factum est. 27. Homines admirati fuerunt, et dixerunt: quis est hic, sub cuius edicto et mandato mare et ventus sunt? SANATIO DVORVM DAEMONIACORVM QVI IN SEPVLCHRORVM REGIONE FVERVNT. 28. Et cum Iesus ad illud latus venit, in regionem Gadarenorum, duo daemoniaci obuiam illi venerunt, (*pr. ceciderunt*) et ex medio regionis sepulchrorum egressi sunt, valde mali et praui; adeo ut quisquam non potuerit per illam viam transire. 29. Clamorem excuderunt, et dixerunt: nos vnde? et tu vnde? o Iesu, fili Dei! huc venisti citius quam tempus *est*, vt nobis cruciatum des? 30. Et fuit prope illos grec porcorum multorum, qui pascebantur. 31. Diaboli et daemones ab illo petierunt, et dixerunt: quando ex loco nostro nos expellis, veniam da ut in hunc gregem porcorum ingrediamur. 32. Iesus illis dixit: ite: tunc ex homine egressi sunt, et in porcos ingressi sunt: porci horruerunt, et in praecipitum (*pr. caput rupis*) iuerunt altum, et se in mare coniecerunt. 33. Illi subulci, qui porcos pascebant, fugerunt, et in urbem iuerunt, et omne quod praeteritum et factum fuit, indicarunt, et historiam daemoniacorum quoque elocuti sunt. 34. Omnes homines urbis ad Iesum egressi sunt, et cum illum viderunt, petitionem fecerunt, ut a limitibus et ditione illorum abiret.

## C A P . I X .

Christus in nauem ascendit, et transiit, et in urbem suam venit. EXCITATIO PARALYTICI. 2. Attulerunt ad eum quendam paralyticum, laxum membris, in lectulo iacentem: Iesus dem

C

dem illorum vedit, et illi paralytico dixit: cor bonum habe, quia peccata tua condonata fuerunt. (pr. obliteratio facta est). 2. Quidam ex scribis ibi praesentes fuerunt, et in interiori suo dixerunt: hic impie agit, et blasphemiam facit. 4. Iesus cogitationem illorum intellexit, (pr. inuenit) et illis dixit: in corde vestro quid cogitatis? 5. Quodnam facilius est? dicere: peccata tua condonata fuerunt? aut, ut dicam: super pedibus surge, et ito. 6. Ut sciatis quod Filius hominis in terra potestatem habeat ut peccata hominum condonet, (pr. obliterationem faciat) illi paralytico dixit: surge, et lectulum tuum tolle, et in domum tuam abi. 7. Surrexit, et abiit in domum suam. 8. Cum turbae viderunt, timuerunt, et Deo laudem dederunt, quod huiusmodi potestatem hominibus dederit. ELEGIT CHRISTVS MATTTHAEVM. 9. Cum Iesus exinde transiit, vedit hominem sedentem inter publicanos et mancipes: nomen eius Matthaeus: illi dixit: surge, et me sequere: (pr. in vestigium meum veni) ille obediuit, (pr. mandatum portauit) et iuit. 10. Cum in domo sederunt, venerunt publicani et mancipes, et peccatores multi, et cum Iesu et cum Apostolis sederunt. 11. Cum Pharisei has res viderunt, discipulis eius dixerunt: cur Magister vester cum peccatoribus et publicanis sedet et edit? 12. Iesus, cum audiuist, illis dixit: Corpore integri indigentes medico non sunt, sed ii qui aegroti sunt. CONSILIVM DE OBLATIONE NON FACIENDA. 13. Dixit: ite, discite quid sit: misericordiam volo, non oblationem occisam (i.e. victimam): non veni ut puros vocem, sed peccatores. OBJECTIO DE IEIVNIO. 14. Tunc discipuli Ioannis apud Iesum prope fuerunt, et illi dixerunt: cur nos et Pharisei multum iejunium habemus, et discipuli tui iejunium non suscipiunt? 15. Iesus illis dixit: unquam filii nuptiarum iejunium non possunt suscipere, quam diu sponsus cum illis fuerit: venient dies quibus sponsus ab illis afferetur, tunc iejunium habebunt. DE MISCENDA RELIGIONE NOVA CVM VETERI 16. Nemo immittit pannum nouum

uum in vestem laceratam , vt robore suo non trahat illam vestem detritam , et plusquam antea laceretur . 17. Et non ponunt vinum nouum in vtribus veteribus , ne illi vtres scindantur , et vinum effundatur , et vtres pereant : sed ponunt vinum nouum in vtribus nouis , vt vtrumque seruent . ( pr. custodiam habeant . ) SANAM FACIT MULIEREM CVI SANGVIS FLVEBAT . 18. Cum haec verba compleuit , quidam ex principibus apud Iesum prope fuit , adorationem fecit , et dixit : filia mea hac hora mortua est , sed veni , manum tuam super illam pone , viva erit . 19. Iesus ex loco suo surrexit cum discipulis , et in vestigio eius iuerunt . 20. Mulier alia duodecim annorum fuit , cui sanguis fluebat , a tergo Iesu venit , et manum in sinu eius posuit . 21. Quia in corde suo cogitauit : quando vestem eius attingam , sana ero . 22. Iesus ad illam conversionem fecit , et dixit : o filia ! cor bonum habe , quia fides tua te sanam fecit : eadem hora sana facta est . VIVIFICATIO FILIAE JAIRI . 23. Tunc Iesus in domum illius principis ingressus est , et vidit homines ac turbam quod multum fierent et lamentationem facerent . 24. Christus illis dixit : procul abste , quia filia non mortua est , sed dormiens est : illi ipsi irriserunt . 25. Cum turbam expulit , ingressus est , et manum eius cepit : tum filia viua facta est , et surrexit . 26. Et haec fama in tota illa terra palam facta est . COECIS LVCEM DAT . 27. Et cum Iesus exinde transiit , duo coeci vestigio eius inhaerebant , clamorem excudebant , et dicebant : O Fili Dauid ! nobis misericordiam fac . 28. Et Iesus in domum ingressus est : illi coeci prope illum fuerunt : Iesus illis dixit : vos fidem habetis , quod possim hoc facere ? dixerunt ipsi : etiam o Domine ! 29. Prope oculos illorum fuit , et dixit : quemadmodum fidem habetis vobis fiat . 30. Statim oculi illorum aperti facti sunt : Iesus vero clamorem illis excudit , et dixit : ne quis sciatur . 31. Illi egressi sunt , et famam eius in tota terra palam fecerunt . LINGVAM DAT ET SANVM FACIT MVTVM . 32. 32. Et cum illi exierunt , ecce , prope attulerunt aliquem mutantum , intra quem daemon fuit . 33. Simulac Christus illum vi-

dit, daemon exiit, et mutus loquens factus est, et sermonem loquebatur: turbae quae ibi fuerunt, admiratae fuerunt, et dixerunt: ab antiquo, retrorsum in medio Israelis huiusmodi quis palam non factus est. 34. Pharisei dixerunt: per principem daemonum diabolos expellit. 35. Iesus in urbibus et pagis illorum circumibat, et turbis illorum doctrinam dabat, et de euangelio regni promissum faciebat, et omnem aegritudinem ac morbum, quem videbat, sanabat. (*pr. medicina donabat.*) 36. Cum autem Iesus illas cohortes hominum tantas vidiit, illis misericordiam fecit, quia aegroti fuerunt, et collapsi, sicut oves, quae pastorem non habent. NOMINA APOSTOLORVM ET MISSIO ILLORVM AD EVANGELIVM DANDVM. 37. Praecepit discipulis suis, *dicendo:* seges multa est, sed operarii pauci sunt. 38. Igitur a Domino segetis petite ut operarios pro segete sua educat.

## CAP. X.

Posthaec duodecim discipulos suos vocauit, et illis potestatem dedit ut spiritus impuros expellerent, et omnem aegritudinem ac morbum, quem viderunt, sanum facerent. 2. Nomina autem horum duodecim Apostolorum haec sunt: 3. Maximus illorum Simeon, qui Kephas vocatur, et Andreas frater eius, et Iacobus filius Zebedaei, et Ioannes frater eius, et Philippus, et Bartholomaeus, et Thomas, et Matthaeus maneps, et Iacobus filius Alphaei, et Lebbaeus, cui Thaddaei cognomen factum est. 4. Et Simeon Kananaeus, et Iudas Ischariothes, qui Christum tradidit. 5. Iesus hos duodecim misit, iisque mandatum fecit, et dixit: in viam ethnicorum non ite, et in vrbe Samaritanorum non este. 6. Sed omnino potius ite ad illas oves quae de filiis Israelis perierunt. 7. Quando iueritis Euangeliū date, et dicite: regnum coeli prope factum est. 8. Aegrotis medicinam date, leprofos et elephantiacos puros facite, daemons expellite, et fugate: gratis accepistis, gratis date. 9. Non seruate (*pr. custodiam non habete*) neque aurum, neque argentum, neque aes, in crumena vestra non esto. 10. Neque viatici pera ad viam, neque duae tunicae,

cae, neque calceamenta, neque scipio et baculus *sit vobis*: dignus est operarius victu suo. 11. In omni vrbe aut pago quem ingredimini, sciscitamini quis sit ibi dignus, ibi estote donec egrediamini. 12. Et in domo, quam ingredimini, populo domus (*i.e. domesticis*) pacem date. 13. Si domus pace vestra digna est, pax vestra illuc veniet, si vero digna non fuerit, pax vestra ad vos retrorsum veniet. 14. Vnusquisque qui verba vestra non audiuerit, et non receperit, (*pr. accepta non fecerit*) quando ex illa domo egressi estis, aut ex illo pago, puluerem, qui in pedibus vestris insederit, excutite. 15. Atque vere vobis dico, quod in die iudicii super terram Sodomae et Gomorrhæ leuamen futurum fit, et super illum locum non futurum fit. 16. Ecce ego vos mitto sicut agnos inter lupos: igitur subtiles estote sicut serpentes, et simplices corde sicut columbae. 17. Ab hominibus cauete, quia vos in iudicium rapient, et in medio conuentuum illorum vos virga verberabunt. 18. Et coram iudicibus (*pr. iudicii factoribus*) et regibus vos trahent propter me, in testimonium illis *et* gentibus. 19. Quando vos tradiderint, non cogitate: quid faciemus? aut, quid loquemur? quia in illa hora id quod petieritis vobis dabitur. 20. Quia tempore sermonem dicendi vos non estis qui sermonem dicitis, sed mens pura et Spiritus sanctitatis ex lingua vestra sermonem dicit. 21. Frater fratrem ad mortem tradet, et pater filium, et filii in patres insurgent; et illos occident. 22. Et ab omni homine propter nomen meum odio (*pr. inimici*) habebimini: omnis qui vsque ad finem patiens erit ille viuus erit. 23. Cum ex hac vrbe vos abegerint, in urbem aliam fugite: vere vobis dico: omnes vrbes filiorum Israelis non complebitis, donec Filius hominis veniat. 24. Non erit discipulus praestantior magistro eius, neque seruus domino suo. 25. Satis est discipulo, quod sicut magister suus fit, et seruo, sicut dominus suus: si *quoad* dominum domus, nomen eius Beelzebub vocarunt, quotupliciter dicturi sunt de domesticis eius? 26. Igitur ab illis non timete: non est res abscondita, quin manifesta fiat, et retecta fiat, neque in occulto habita,

quin patescens et cognita fiat. 27. Omne quod ego in tenebris vobis dixi, vos illud in luce dicite, et omne quod in aurem vestram olim audiuitis, in te<sup>c</sup>tis praedicate (*pr. praeconium excudite*). 28. Et non timete ab iis qui corpus occidunt, quia animam non possunt occidere: ab illo potius timete qui animam et corpus vtrumque perdit in gehenna. 29. Nonne duo passeres affe venduntur? unus ex illis sine mandato patris vestri in terram non cadit. 30. Verum pilus capitis vestri unusquisque (*pr. unus unus*) numeratus est. 31. Igitur non timete, quia multum passeribus praestantiores estis. 32. Vnusquisque qui coram hominibus me confessus fuerit, (*pr. confessionem attulerit*) ego quoque illum confitebor coram patre meo qui in coelo est. 33. Et quicunque coram hominibus me abnegauerit, ego quoque abnegabo illum coram patre meo qui in coelo est. 34. Non existimate, quod venerim vt in terrain pacem et tranquillitatem immittam: non veni vt pacem immittam, sed bellum. 35. Immo veni vt filium a patre dissidere faciam, et nurum contra socrum eius, et filiam contra matrem eius. 36. Et hostes hominis filii domus eius sunt. 37. Omnis qui patrem aut matrem magis quam me charam habet, me non est dignus: et omnis qui filium aut filiam magis quam me charam habet, me non decet. 38. Et omnis qui crucem suam in humerum suum non ponit, et in vestigium meum non venit, non est me dignus. 39. Omnis qui animam suam propter me perdiderit, ipsammet inueniet: et omnis qui animam suam inuenerit, illam perdet. 40. Omnis qui vos receperit, me recepit, et omnis qui me receperit, mittentem me quoque recepit. 41. Omnis qui prophetam in nomine meo cum prophetia receperit, mercedem prophetae accipiet, et omnis qui iustum in nomine meo cum iustitia receperit, mercedem iusti accipiet. 42. Et omnis qui vnum ex his paruulis aqua frigida tantum potauerit in nomine discipuli, vere vobis dico, quod merces eius peritura non sit.

CAP. XI.

## CAP. XI.

Cum Iesus mandata sua compleuit, exinde exiit, et iuit  
ut doceret, et in urbibus illorum euangelium daret. **MISSIO  
IOANNIS AD IESVM PROPTER INTERROGATIONEM.**  
**2.** Cum Ioannes in carcere opera Christi audiuit, discipulos  
suos misit. **3.** Et illi dixit: tu es is qui venturus est, an quen-  
dam alium exspectaturi sumus? **4.** Iesus responsum dedit, et  
illis dixit: ite, Ioanni renuntiate (*pr. nuntium date*) omne  
quod videtis, et auditis. **5.** Caeci vident, et luxati in pedibus  
eunt, leprosi puri fiunt, muti loquentes fiunt, mortui viui fiunt,  
pauperes fausti fiunt. **6.** Felix is qui de me in dubio non fuerit.  
**LAVDAT IESVS IOANNEM.** **7.** Cum abierunt, Iesus initium fecit  
de Ioanne, et turbae dicebat: cur in desertum exiistis? ut videre-  
tis arundinem quae a vento commouetur? **8.** Si vero minus,  
cur exiistis? ut videretis hominem qui veste ornata vestitus est?  
homines qui veste ornata vestiti sunt in palatiis regum sunt. **9.**  
Si vero minus, cur exiistis? ut prophetam videretis? immo vo-  
bis dico: propheta praestantior hic est. **10.** Is est de quo scriptum  
est. **VATICINIVM:** ecce angelum meum ante faciem tuam mitto,  
qui viam coram te statuminabit, (*pr. munitam s. stabilem habebit.*)  
**11.** Vere vobis dico: non surrexit inter filios mulierum maior  
Ioanne Baptista: is vero qui minor est in regno coeli, illo ma-  
ior est. **12.** A diebus Ioannis Baptiste, vsque ad hanc horam  
regnum coeli cum vi attrahitur, et attrahentes illud adigunt.  
**13.** Prophetae et lex vsque ad Ioannem prophetiam fecerunt,  
et si volueritis, recipite, (*pr. acceptum facite*) quia is est Elias  
qui venturus erat. **15.** Omnis qui duas aures audientes habet,  
audiat. **16.** Iterum dixit: hunc populum cui similem faciam?  
pueris qui iuxta (*pr. in extremitate*) viam federunt, so-  
ciis suis clamorem excuderunt. **17.** Et dixerunt: cecinimus  
(*pr. cantum diximus*) vobis, saltationem non fecistis; et plan-  
etum fecimus, fletum non fecistis. **18.** Ioannes venit, non ede-  
bat, et non bibebat; dixistis: daemon est in eo. **19.** Venit Fili-  
us hominis, edebat et bibebat; dixistis: hic homo edax et bi-  
bax est, ac publicanos et peccatores charos habet: sapientia

ex

ex operibus suis perfecta est. MALEDICTIO VRBIVM QVAE  
 CHRISTO FIDEM NON HABEBANT, (pr. *adferebant.*) 20. Tunc initium fecit Iesus vituperandi illas vrbes, in quibus multa miracula fecit, et *tamen* conuersationem non fecerunt. 21. Et dicebat: Vae super te Chorazin, vae super te Bethsaida, quia, si in Tyro et Sidone facta fuissent illa miracula, quae in vobis facta sunt, in ciliciis et in cinere conuersationem fecissent. 22. Verum vobis, o vrbes! dico, quod in die iudicii Tyro et Sidoni leuamen futurum sit, et vobis non tuturum sit. 23. Et tu o Capernaum! quae vsque ad coelum exaltata (pr. *alta facta*) es, vsque ad fundum foueae inferni deorsum cades: illa miracula quae in te facta sunt, si in Sodoma facta fuissent, vsque ad hodie subsistens esset. 24. Verum tibi dico: in die iudicii terrae Sodomae leuamen erit, et tibi non erit. 25. In illo tempore initium fecit Iesus, et dixit: confessionem facio tibi o Pater! Domine coeli et terrae, quod a sapientibus et intelligentibus hoc arcanum occultatum habuisti, et infantibus ac parvulis palam fecisti. 26. Etiam, Pater, voluntas apud te hoc modo fuit. 27. Omnis res a Patre meo mihi tradita fuit, et nemo Filiu novit, nisi Pater; et nemo Patrem quoque nouit, nisi Filius, et omni cui vult Filius palam facit. VOCAT  
 CHRISTVS HOMINES AD QUIETEM. 28. Venite ad me o aegritudinem (*s. laborem*) patientes (pr. *trahentes*) oneribus grauibus! ego vobis quietem dabo. 29. Iugum meum super vos ponite, et a me discite, quia facilis anima sum, et demissus humilisque in corde meo, et pro anima vestra quietem inuenietis. 30. Quia iugum meum amoenum est, et onus meum modicum est.

## CAP. XII.

NARRATIO DE SPICIS TRITICI. In illo tempore Christus inter segetes in die sabbathi circumibat: discipuli eius famelici facti sunt, et initium fecerunt ut spicas tritici manu fricarent, et purificarent atque comederent. 2. Cum Pharisei videbant, Iesu dixerunt: ecce discipuli tui in die sabbathi rem faciunt, quae non licet. 3. Christus illis dixit: non legistis Dauid

uid quid fecerit, tempore quo famelicus factus est, et ii quoque qui cum Dauide fuerunt? 4. Quomodo in domum Dei introierit, et panem mensae Dei ederit, quem licitum non fuit *ipſi* vt ederet, neque iis qui cum ipso fuerunt, sed tantum sacerdotibus. Et in lege non legistis, quod sacerdotes in templo sabbathum violent, et ipsis culpa non sit? 6. Verum vobis dico: heic loci est is qui templo maior est. 7. Si sciretis quid sit: misericordiam volo, non victimam (*pr. oblationem*) occisam, reprehensionem non fecissetis iis qui sine culpa sunt. 8. Quia dominus sabbathi Filius hominis est. **M A N V M A R I D A M I N T E G R A M F A C I T** 9. Iesus exinde transiit, et posthaec in synagogis illorum circumibat. 10. Et vidit ibi hominem, cuius manus arida fuit: ab illo interrogabant, et dicebant: necessarium est vt in sabbatho sanetur? (*pr. medicinam dent*) eo animo vt contra eum punctum (*i.e. dictum*) caperent. 11. Ipse illis dixit: quis est ex vobis, cui una ouis fuerit, et *si* in die sabbathi illa ouis in foueam incidit, manum non apponit, et illam non educit? 12. Igitur quanto homo oue praestantor est? proinde necessarium factum est, vt in die sabbathi bonum faciant. 13. Tunc illi homini dixit: manum tuam extende: (*pr. longam fac*) extendit *illam* sanam et integrum, si-  
cut *illam* manum alteram. 14. Pharisei egressi sunt, et consilium fecerunt, vt eum perderent. 15. Iesus sciuit, ac exinde transiit, (*pr. transitum fecit*) et turbae multae illum secutae sunt, et omnes sanos faciebat. 16. Et mandatum fecit, vt illum manifestum ne facerent. **V A T I C I N I V M .** 17. Ut compleretur id quod in Iesai propheta dictum fuit. **V A T I C I N I V M :** 18. Ecce seruus meus, quo complacitum mihi est, dilectus meus, in quo anima mea quietem cepit; spiritum meum super illum ponam, et populos iustitiam docebit. 19. Contentionem non faciet, et clamorem non excudet, nec quisquam vocem eius in plateis audiet. 20. Calamum contusam non franget, et lucernam quae deficit non extinguet, donec iudicium cum victoria exeat. 21. Et populi in nomine eius fiduciam ponent (*pr. facient.*) **M E D I C I N A M .** **D A T I L L I D A E M O N I A C O Q V I**

MVTVS ET COECVS FVIT. 22. Tunc ad illum attulerunt daemonicum , qui mutus et coecus fuit, et statim illum sanum fecit, ita vt lingua eius loquens facta sit, et oculi eius lucidi facti sint, et viderit. 23. Illae turbae omnes in admiratiōne manserunt, et dixerunt: an hic est filius Dauidis? 24. Pharisaei, cum audierunt, dixerunt: hic diabolos non expellit, nisi per Beelzebub, qui princeps daemonum est. 25. Iesus cogitationem illorum percepit, et illis dixit: omne regnum, quod in se diuīsum est, vastitas fiet, et omnis domus, aut vrbs, quae in se diuīsa fuerit, stabilis non manet. 26. Quando diabolus diabolum expellit, in animam suam (*i.e. in se ipsum*) dissidium attulit, regnum eius quomodo stabile erit? 27. Et quando ego per Beelzebub daemones expello, filii vestri per quem expellunt? hac de causa ipsi sunt qui vobis iudicium facient. 28. Si autem ego per Spiritum Dei daemones expello, regnum Dei vobis prope factum est. 29. At quomodo homo potest in dominum robusti ingredi, et suppellectilem eius diripere, nisi illum heroem prius vinciat, et postea domum eius praedam faciat? 30. Omnis qui mecum non fuerit, mihi aduersatur, (*pr. mihi contra facit*) et omnis qui mecum non congregat, (*pr. collectionem non adfert*) dispergit (*pr. dispersum faciens est*) DE REMISSIONE. 31. Propterea vobis dico: omne peccatum et omnis blasphemia hominibus condonabitur, sed blasphemia, quae contra Spiritum sanctum fuerit, hominibus non condonabitur. 32. Omnis qui in Filium hominis verbum dixerit, illi condonabitur, *quoad* omnem autem qui in Spiritum sanctitatis dixerit, illi non condonabitur, neque in hoc saeculo neque in illo saeculo venturo. 33. Arborem quae melior est facite, et fructus eius bonus erit: arborem malam plantate, et fructus eius malus erit, quia omnis arbor ex fructu suo cognoscitur. 34. O filii viperarum! quomodo potestis bonum loqui, cum fundamentum et radix vestra mala sit? Ex abundantia interna cordis os sermonem loquitur. 35. Homo bonus ex thesauris bonis bona educit, et homo malus ex thesauris malis malum educit. 36. Verum vobis dico: *quoad* omne verbum vanum quod homines loquen-

quentur, in die iudicii responsum eius dabunt. 37. Ex sermo-  
ne tuo rectus eris, et ex sermone tuo in crimen (*peccatum*)  
cades. S I G N I P E T I T I O A C H R I S T O . 35. Turbae ex Scribis  
et Pharisaeis ipsi responsum dederunt, et dixerunt: o Magister!  
volumus vt abs te signum videamus. 39. Ipse illis responsum  
dedit, et dixit: populus malus et peccator signum quaerit, et  
signum illis non dabitur, nisi signum Ionae prophetae. 40.  
Quemadmodum Ionas tres noctes et tres dies in ventre pi-  
scis mansit, hoc modo Filius hominis tres dies et tres noctes  
in corde terrae manebit. 41. Homines Niniue cum hoc po-  
pulo in iudicio stabunt, et illos peccati reos facient, quia illi  
ad praeceptum Ionae conuersionem fecerunt, et heic loci  
aliquis est qui Iona maior est. 42. Regina austri cum hoc  
populo in iudicio stabit, eumque in reatum peccati proster-  
net, quia ex illo latere terrae venit, vt sapientiam Salomonis  
audiret, et ecce heic est aliquis qui Salomone maior est. D E  
S P I R I T V I M P V R O Q V I S E P T E M S P I R I T V S A L I O S S E-  
C V M A T T V L I T . 43. Spiritus impurus, cum ex homine e-  
gressus fuerit, circumit in regionibus vbi aqua non est, quie-  
tem quaerit, et non inuenit. 44. Tunc dicit: reuertar, et ibo  
in domum meam, in illum locum ex quo egressus sum: venit  
et vidit quod corrupta sit, calefacta et praeparata. 45. Abit,  
septem spiritus alios illo peiores secum adfert, veniunt et in  
illo habitant, et ultimum illius hominis peius fit priori: cum  
hoc populo malo ita erit. A D V E N T V S M A T R I S E T F R A-  
T R V M E I V S A D O S T I V M . 46. Cum sermonem populo  
diceret, venerunt mater eius et fratres eius, foris steterunt,  
*et* cupuerunt vt cum illo sermonem loquerentur. 47. Aliquis  
illi dixit: mater et fratres tui foris stantes sunt, et cupiunt te-  
cum verbum dicere. 48. Ipse illis responsum didit, et dixit:  
quae est mater mea? et qui sunt fratres mei? 49. Manum su-  
am in discipulos suos extendit, et dixit: ecce mater mea, et  
fratres mei. 50. Omnis homo qui voluntatem Patris mei,  
qui in coelo est, facit, ille est frater, et soror, et mater mea.

## CAP. XIII.

*Parabola seminis coniecti in terram.* In illa die Iesus ex domo egressus est, et in littore (*pr. labio*) maris sedet. 2. Et turbae multae ad illum congregatae fuerunt, ita ut in nauem ascenderit, et federit: totus vero populus in littore maris stetit. 3. Et multa verba cum illis loquebatur in parabola, et dixit: Seminator egressus est *ut semen seminaret*. 4. In tempore seminandi semen, fuit quod super viam cecidit, ac aues venerunt, et illud deuorarunt. 5. Aliud semen super montem et petram cecidit, quo loco terra multa non fuit: in illa hora qua germinauit aridum factum est, in terra fulcum non habuit, qui illud seruaret (*pr. custodiam eius haberet*). 6. Et sol intempestive (*pr. sine tempore sc. conueniente*) illud nihil fecit, (*perdidit*) cum radicem non habuerit. 7. Aliud semen in medium carduorum et spinarum cecidit, cardui alti facti sunt, et semen suffocarunt (*pr. strangulationem fecerunt*). 8. Aliud semen in terram bonam et puram cecidit, et fructum dedit, et ad perfectionem pertigit: fuit quod centum dedit, et fuit quod sexaginta dedit, et fuit quod triginta dedit. 9. Omnis qui duas aures audientes habet, audiat. 10. Discipuli eius ad illum venerunt, et dixerunt: cur in parabola cum illis sermonem loqueris? 11. Ille ipsis responsum dedit, et dixit: vobis datum fuit, vt arcana regni coeli sciatis, illis autem datum non fuit. 12. *Quoad* omnem qui habet, illi dabitur, et abundabit: *quoad* omnem vero qui non habet, illud quoque quod habet ab illo auferetur. 13. Propterea in parabolis cum illis sermonem loquor, quia intuentur et non vident, et audiunt ac non audiunt, et non percipiunt. 14. Et in illis completum fuit vaticinium Iesaiæ, qui dixit: auditu audiunt et non intelligunt, et palam vident ac non cognoscunt. 15. Cor huius populi obtenebratum fuit, et auribus suis grauius audiunt, et oculos suos occluserunt, vt oculis non videant, et auribus non audiant, et corde suo non intelligent, ad me reuertantur, et illis medicinam dem. 16. Verum felix oculus vester qui videt, et auris vestra quae audit. 17. Vere vobis dico: mul-

ti

ti iustorum et prophetarum desiderium habuerunt, vt vide-  
rent id quod vos vidistis, et audirent id quod vos audiuitis:  
non viderunt, neque audiuerunt. 18. Verum vos audite para-  
bolam agri et seminis. EXPLICATIO PARABOLAE SEMI-  
NIS SEMINATI. 19. Omnis qui verbum regni audit, et non  
intelligit, neque percipit, (*pr. sciens non est*) malus venit, et  
illud verbum, quod in corde eius seminatum fuit, rapit:  
hoc est id quod iuxta viam (*pr. in extremitatem viae*) cecidit.  
20. Id vero quod super petram seminatum fuit, is est qui ver-  
bum audit, et eadem hora cum laetitia recipit, sed non viget  
nisi eadem hora, tunc, quando difficultas existit, et odium  
propter verbum oritur, (*pr. palam fit*) ille cito fidem non ha-  
bens fit. 22. Illud autem quod in medio spinarum seminatum  
fuit, is est qui verbum audit, et cura huius mundi et aberra-  
tio luceri radicem verbi suffocat, et illud sine utilitate et sine  
fructu manet. Illud autem quod super terram bonam semi-  
natum fuit, is est qui verbum meum audit, et intelligit, *et*  
fructum dat, est qui centum, et est qui sexaginta, et est qui  
triginta *dat*. PARABOLA SEMINIS ET ZIZANII. 24. Pa-  
rabolam aliam excudit, et illis dixit: regnum coeli simile est  
viro, qui in agro suo semen purum seminavit. 25. Cum ho-  
mines dormiuerunt, osor eius venit, et in medium seminis  
puri zizanium, id est, lolium proiecit, et abiit. 26. Cum seges  
ad perfectionem pertigit, et fructum dedit, lolium quoque  
palam factum est. 27. Venerunt serui, et domino agri dixe-  
runt: o Domine! tu semen bonum in agro tuo seminasti,  
lolium in medio eius unde prouenit? Ille responsum dedit:  
aliquis per odium iniecit: serui dixerunt: veniam da, vt loli-  
um exinde separemus. 28. Dixit: nequaquam, quando lolium  
eruetis, triticum quoque cum illo peribit. 29. Permittite  
vt vna crescant, et cum tempus metendi fuerit, operariis mes-  
sis dicam, vt lolium prius seligant, et ligamen (*fasciculum*)  
ligent, et igne comburant, triticum vero in horreo abscon-  
dant. PARABOLA GRANI SINAPIS. 30. Parabolam aliam  
illis excudit, et dixit: regnum coeli simile est grano sinapis,

D 3

quod

quod aliquis in agro suo seminauit. 32. Quod omnibus semi-nibus minus est, cum vero excreuerit, omnibus satis altius et maius est, ita ut aues coeli veniant et sub ramo eius nidum faciant. PARABOLA FERMENTI. 33. Parabolae aliis initium fecit *dicendo*: regnum coeli simile est fermento, quod mulier sumisit, et in tribus mensuris farinae posuit, donec totum fermentatum fuit. 34. Iesus omnem sermonem in parabola locutus est turbae, et sine parabola sermonem illis non loquebatur. 35. Ut compleretur omne quod in propheta dictum fuit. VATICINIVM: os meum in parabolis aperiam, et quaeram arcana, quae, priusquam initium *cepit* mundus, occultata fuerunt. EXPLICATIO PARABOLAE LOLII. 36. Tunc Iesus turbam dimisit, et in domum venit: discipuli prope illum fuerunt, et dixerunt: parabolam lolii et agri nobis explica (*pr. explicationem fac.*) 37. Ipse illis responsum de-dit, et dixit: is qui semen bonum seminauit, Filius hominis est. 38. Et ager, hic mundus est, et semen bonum, filii regni sunt, lolium autem, filii improbi et mali sunt. 39. Et osor, qui illud lolium iniecit, Satanas est, tempus metendi, extreimum creaturarum est, populus messis, angeli sunt. 40. Quomodo lolia feligunt, et igne comburunt, in fine mundi hoc modo erit. 41. Filius hominis angelos suos mittet, et omnes offensiones ex regno eius colligent, cum malis et iniustis. 42. In furnum ignis coniicient, ibi palam fiet fletus et colli-sio dentium. 43. Tunc iusti et recti in regno patris illorum sicut sol splendebunt: omnis qui duas aures audientes habet, audiat. PARABOLA THESAVRI. 44. Rursus simile est regnum coeli thesauro, qui in agro absconditus fuit: homo illum inuenit, et celavit, et praegaudio abiit, omne quod habuit vendidit, et illum agrum emit. PARABOLA VNIONIS. 45. Rursus regnum coeli simile est homini mercatori, qui margarethas bonas quaerebat. 46. Et cum vnionem pre-tiosissimam (*pr. vunionem pretii grauis pretii*) inuenit, omne quod habuit vniuersum vendidit, et illam emit. PARABOLA RETIS ET PISCIVM. 47. Rursus regnum coeli simile est re-

reti piscium, quod in mare coniecerunt, et de omni genere aquatilium maris in reti *fuit*. 48. Repletum rete ad littus maris traxerunt, et sederunt, ac feligerunt, omne quod bonum fuit acceperunt, (*pr. acceptum fecerunt*) et sustulerunt, (*pr. supra habuerunt*) id vero quod malum et nequam fuit foras proiecerunt. 49. In fine mundi hoc modo erit: angeli egredientur, homines nequam et iniquos (*pr. non rectos*) a iustis separabunt. 50. Et illos in furnum ignis sempiterni coniicient: ibi erit fletus et dentium collisio. **PARABOLA SCRIBAE.** 51. Postea Iesus illis dixit: hoc omne percepistis? responsum dederunt: etiam, o Domine noster! 52. Illis dixit: propterea dico: omnis scriba qui regno coeli discipulus fuerit, similis est viro domino domus, qui ex thesauro suo eduxit noua et vetera. **DOCTRINAM DAT CHRISTVS IN NAZARETH.** 53. Cum Iesus has parabolas compleuit, exinde abiit. 54. In ciuitatem suam venit, et in synagogis illorum doctrinam dabat, adeo ut in admiratione essent, et dicerent: hic vnde habet sapientiam et virtutem? (*potentiam*). 55. Nonne hic est filius fabri lignarii? nonne mater eius Maria vocatur? et fratres eius Iacobus, et Ioses, et Simeon, et Iehuda? 56. Et sorores *eius* omnes apud nos sunt: hunc sermonem vnde habet? 57. Et de illo vanum loquebantur: Iesus illis dixit: propheta non est spretus nisi in vrbe sua, et in domo sua. 58. Multa miracula ibi non fecit, quia fidem non habuerunt.

## C A P . X I V .

**OCCISIO IOANNIS FILII ZACHARIAE.** Et in illo tempore Herodes ille praefectus quartae *partis* regni rumores Iesu audierunt. 2. Et seruis suis dixit: hic est Ioannes Baptista, qui ex medio mortuorum surrexit: idcirco virtutes in eo exseruntur, (*pr. palam fiant*). 3. Antehac Herodes Ioannem prehenderat, et in carcerem coniecerat, propter Herodiadem vxorem Philippi, fratri Herodis. 4. Quoniam Ioannes illi dicebat: licitum non est *vt* vxor tua sit. 5. Et Herodes quaerebat *vt* Ioannem occideret, sed a plebe timebat: quia sicut pro-

prophetam illum acceperant. 7. In die natuitatis Herodis Herodias in confessu laetitiae coram Herode saltationem fecit: Herodi valde placuit (*pr. bene venit*). 7. Filiae iuramenta dixit, (*pr. comedit*) quod omne quod ab ipso peteret daturus sit. 5. Filia caput Ioannis in paropside positum ab illo petiit, quia mater filiam edocuerat. 9. Regi valde displicuit, (*pr. non bene venit*) sed propter iuramentum, quod in confessu coram turba dederat, (*pr. comedera*t) praecepit ut ipsi daretur. 10. Et misit, caput Ioannis in carcere praecidendi mandatum dedit. 11. Et in paropside positum ad filiam allatum fuit, filia autem caput ad matrem portauit. 12. Discipuli Ioannis venerunt, et corpus eius acceperunt, ac sepulturam fecerunt, et venerunt, ac Iesu renuntiarunt (*pr. nuntium fecerunt*). 13. Cum Iesus audiuit, exinde migrationem fecit in naui, et venit in regionem desertam solitarius: cum turbae ibi audiuerunt, ex vrbe egressi sunt, et in vestigio eius in arido iuerunt. 14. Iesus egressus est, et vidit quod turbae valde magnae essent, illis misericordiam fecit, et aegrotis illorum medicinam dedit. VBI DE QVINQVE PANIBVS ET DVOBVS PISCIBVS QVINQVE MILLE VIROS SATVROS FECIT. 15. Cum noctis tempus fuit, discipuli Christi ad illum venerunt, et illi dixerunt: haec regio deserta est, et tempus transiit, turbam hominum dimitte, (*pr. liberam fac*) ut abeant in pagos, et sibi viaticum (*cibum*) emant. 16. Ipse illis dixit: necessitas non est ut abeant: vos illis aliquid date, ut comedant. 17. Ipsi illi dixerunt: heic loci non habemus praeter quinque panes, et duos pisces. 18. Iesus dixit: illa ad me adferte: attulerunt. 19. Et turbae praecepit ut humi sederent, illos quinque panes et pisces accepit, et coelum intuitus est, (*pr. in coelum obseruationem fecit*) et panes fregit, ac benedictionem fecit, et discipulis dedit; discipuli vero eius populo dabant. 20. Omnes comedenterunt, et saturi facti sunt, ac reliquum fragmentorum, quod remanserat, duodecim sportas plenas sustulerunt (*pr. supra habuerunt*). 21. Homines autem qui comedenterunt quinque mille viri fuerunt, praeter mulieres et

et paruulos. 22. Tunc discipulis praecepit, vt in naui considerent, et ante ipsum (pr. prius quam ipse) in vteriorem ripam (pr. in illud latus) irent. 23. Tunc populo veniam dedit, et ipse solus in montem iuit, vt preces solueret. **ITIO CHRISTI IN PEDIBVS SVPER FACIE MARIS.** 24. Cum tenebrosum (*tenebrae*) factum est, Iesus solus ibi fuit, nauis autem parasangas multas a terra procul facta fuerat: quia ventum minus rectum habuit. 25. Et in quarta periodo vigiliae noctis Iesus in facie maris ad illos venit. 26. Discipuli, cum viderunt quod Christus super facie maris circumiret, timuerunt, et existimarunt quod phantasma sit et mendax, (*i. e. visio falsa*) et perterriti sunt, ac clamorem excuderunt. 27. Iesus eodem momento cum illis in sermonem venit, et dixit: cor confirmatum habete: ego sum, ego sum, non timete. 28. Kephas illi dixit: Domine! si tu es, mihi mandatum da, vt ad te veniam in facie aquae. 29. Christus dixit: veni: Kephas ex nau deorsum venit, et super facie maris means fuit, vt ad Iesum veniret. 30. Cum autem vidit quod ventus durus sit, timuit, et in aquam deorsum iuit, clamorem sustulit, (*pr. sursum tulit*) et dixit: Domine! me libera. 31. Protinus Dominus noster manum extendit, et illum prehendit, et illi dixit: o parue fide! cur dubius (*pr. in dubio*) et anxius fuisti? 32. Et cum in nauem ascendit, ventus quietus factus est. 33. Homines qui in naui fuerunt, venerunt, et illi adorationem fecerunt, ac dixerunt: in veritate tu es Filius Dei. **VBI AEGROOTOS IVXTA VIAM** (*pr. in angulum s. extremitatem viae*) **CONCIEBANT.** 34. Et exinde in terram Kennasin venerunt. 35. Homines illius regionis audierunt, et miserunt in omnes pagos, et praefecturam, quae circum circa illos erat, ac attulerunt ad illum aegrotos, qui ex manu egressi fuerant, (*i. e. tanquam insanabiles relictos*). 36. Et prope illum fuerunt, vt extremitatem vestis eius attingerent, et omnis qui attigit sanus factus est, et medicinam (*sanitatem*) inuenit.

## CAP. XV.

OBJECTIONE PHARISAEORVM DE MANVVM LOTIONE. Tunc Pharisei et Scribae, qui ex Hierosolyma fuerunt, apud Iesum prope fuerunt, et dixerunt: 2. Cur discipuli tui super traditionem seniorum transeunt, (*i.e. transgrediuntur*) et tempore quo panem edunt manus suas non lauant? 3. Iesus illis responsum dedit, et dixit: cur vos quoque super praecptum (*traditionem*) Dei transitis propter traditiones vestras? 4. Quia Deus dixit: patri tuo et matri tuae reuerentiam habete, et omnis qui patri aut matri suae contumeliam (*conuictum*) dat, moriendo morietur. 5. Vos autem dicitis: omnis qui patri aut matri suae dixerit: haec res quam vobis do, a me munus est: et non finitis ut homo patri aut matri suae reuerentiam habeat. 6. Verbum Dei irritum fecistis, propter traditiones vestras. 7. O hypocritae bene vaticinium fecit de vobis Iesaias propheta, et dixit: VATICINIVM. 8. Hic populus labio suo mihi reuerentiam habet, (*pr. habent*) sed cor illorum a me valde remotum est. 9. Et corrupte me colunt, eo quod doctrinam et traditiones hominum docent. 10. Turbam ad se vocavit, et dixit: audite, et intelligite. 11. Non omne quod in os ingreditur, hominem impurum facit: sed omne quod ex ore egreditur, illud hominem impurum facit. 12. Tunc discipuli eius ad eum venerunt, et dixerunt: Scribae, cum hunc sermonem audierunt, aegre tulerunt, (*offensi fuerunt*.) 13. Christus illis responsum dedit, et dixit: omnis arbor, quam pater meus, qui in coelo est, non plantauit, eradicabitur. 14. Illos dimittite, quia coeci (*pr. non videntes*) sunt, quia duces coecorum facti sunt: cum coecus viae dux coeco fuerit, cito fiet ut ambo in foueam cadant. 15. Responsum dedit Simeon Kephas, et illi dixit: o Domine! hanc parabolam nobis explica. 16. Ipse illis dixit: usque ad hanc horam vos quoque adhuc non intelligitis? 17. Neque scitis, quod omne quod in os ingreditur, ex descensu inferiori egrediatur, et in terram cadat? exinde homo impurus non fit. 18. Veruntamen omne verbum malum, quod ex ore hominis egreditur, et cogitationes malae, *quae ex corde veniunt*, illa hominem impurum faciunt. 19. Et illa fornicata-

nicatio sunt, (*pr. est*) et caedes, et furtum, et testimonium mendacii, et criminatio (*calumnia*) hominum, et blasphemia. 20. Haec sunt quae hominem impurum faciunt; si homo sine manuum lotione panem comedit, impurus non fit. VBI FILIAE CANA-  
NAEAE MEDICINAM DEDIT. 21. Iesus exinde egrediebatur, et in limitibus Tyri et Sidonis circumibat, (*pr. circuitum s. gyrum faciebat.*) 22. Ex improviso mulier Cananea ex angulo prodibat, clamorem excudebat, et dicebat: misericordiam fac mihi, o Domine mi! Fili Dauidis, quia filia mea valde grauia a diabolis patitur. 23. Iesus ipsi responsum non dedit: discipuli ad illum venerunt, et dixerunt: illam a nobis amove, (*pr. longam fac*) quia a tergo nostro clamorem excudit. 24. Iesus illis responsum dedit: missus non fui nisi ad illas oues, quae de filiis Israelis aberrarunt, (*pr. perdit i. e. qui viam amiserunt facti sunt.*) 25. Illa mulier prope venit, et ipsi adorationem fecit, ac dixit: o Domine! mihi auxilium da. 26. Iesus illi mulieri dixit: conueniens non est ut panis filiorum accipiatur, et coram canibus proiiciatur. 27. Illa mulier dixit: etiam, o Domine! canes quoque comedunt paruas micas, quae de mensa domini illorum cadunt, et viuentes sunt. 28. Iesus illi dixit: o mulier! fides tua magna est, fiat tibi quemadmodum vis: et eodem momento filia illius mulieris sana facta est. SANATIO TVRBAE AEGROTORVM. 29. Iesus exinde migrationem fecit, et in extremitatem maris Galilaeae venit, in montem ascendit, et ibi sedet. 30. Multae turbae ad illum venerunt, et fuerunt cum illis coeci, et claudi, et muti, et leprosi, et praeter illos multi: ad pedes Christi illos proiiciebant, et sanitatem inueniebant. 31. Adeo ut homines attoniti fierent, cum vidissent, quod coeci viderent, et muti sermonem loquerentur, leprosi et elephantiaci puri fierent, luxati et claudi irent, et Deo Israelis laudem dabant. VBI DE SEPTEM PA-  
NIBVS, ET PAVCIS PISCIBVS, QVATVOR MILLE VI-  
ROS SATVROS FECIT. 32. Tunc Iesus discipulos suos vocauit, et illis dixit: Misericordiam facio huic turbae, quia triduum est *quod apud me sint*, et aliquid non habent quod comedant, et nolo ut illos famelicos dimittam, ne in via defessi fiant.

fiant. 33. Discipuli eius ipsi dixerunt: vnde habemus panem in hoc deserto, quo hae omnes turbae saturae fiant? 34. Iesus illis dixit: quot panes habetis? dixerunt: septem panes, et paullum minutarum piscium. 35. Turbae praecepit ut humi sedarent. 36. Et hos septem panes ac pisces sumvit, benedictionem fecit, et fragmentum fecit, et discipulis suis dedit, ut hominibus distribuerent (*pr. portionem facerent.*) 37. Omnes homines vna saturi facti sunt, et de paruis fragmentis, quae coram iis remanserunt, septem corbes plenos fecerunt, et sustulerunt, (*pr. supra habuerunt.*) 38. Illa vero turba quatuor mille viri fuerunt, praeter mulieres et paruos. 39. Et cum populo veniam dedit, in nauem ascendit, et in extremitatem Magedae venit.

## CAP. XVI.

VBI AB IPSO SIGNVM PETIERVNT. Pharisei et Sadducae ad illum venerunt, illumque tentarunt, et ab illo petitionem fecerunt, ut ex coelo signum illis ostenderet. 2. Christus illis responsum dedit, et dixit: tempore nocturno (*pr. tempore quod noctis tempus est*) dicitis: serenitas est, id est, dies sine pluia est, quia coelum rubrum est. 3. Et in tempore aurorae dicitis: hodie tempestas est, quia totum coelum rubrum factum est: o hypocritae faciem coeli nostis obseruare, (*pr. obseruationem facere*) signum vero huius temporis non nostis discernere (*pr. separatum facere*). 4. Populus malus et peccator signum quaerit, sed signum ipsi non dabitur, praeter signum Ionae prophetae: et illos dimisit, et abiit. VBI IVSSIT VT ABSTINENTIAM HABERENT A FERMENTO PHARISAEORVM. 5. Et cum discipuli eius venerunt in transitum, obliti fuerunt (*pr. obliusionem fecerunt*) vt secum panem acciperent. 6. Christus illis dixit: videte, et a fermento Phariseorum et Sadducaeorum abstinentiam habete. 7. Ipsi in anima sua cogitabant, et dicebant, quod panem non assumferint. 8. Iesus sciuit, et illis dixit: in anima vestra quid cogitatis, o parui fide! quod panem non assumferitis? 9. Etiam usque ad hanc horam non intelligitis? in memoria non habetis quinque panes et quinque mille viros, et  
quot

quot corbes adhuc plenos sustulerint? 10. Neque illos septem panes, et quatuor mille viros, et quot corbes adhuc fuerint quos sustulerunt? 11. Quomodo non intellexistis quod de pane vobis non dixerim, sed: abstinet a fermento Pharisaeorum et Sadducaeorum. 12. Tunc intellexerunt quod de fermento panis non dixerit, sed de doctrina Pharisaeorum et Sadducaeorum. CONFESIONEM FACIT SIMEON DE CHRISTO, ET DICIT: TU ES FILIUS DEI. 13. Cum Iesus in regionem Caesareae Philippi ingressus est, a discipulis suis sciscitatus est, et dixit: turba et homines de me quid dicunt? scilicet, quis sim ego Filius hominis? 14. Discipuli responsum dederunt: quidam dicunt: Joannes Baptista est, et quidam dicunt: Elias est, et aliquot alii dicunt: Ieremias est, aut unus ex propheticis. 15. Iesus illis dixit: verum vos quid dicitis quis sim? 16. Simeon Kephas responsum dedit, et dixit: tu es Christus Filius Dei viuentis. 16. Iesus responsum dedit et dixit: Beatus anima tu es, Simeon Kepha, fili Ionae, quia sanguis et caro tua hoc mysterium palam non fecit, sed pater meus, qui in coelo est. 18. Et ego tibi dico: tu es petra religionis meae, id est, lapis et fundamentum ecclesiae meae super te aedificatum erit, et portae inferni illam vastitatem non facient. 19. Ac claves regni coeli tibi do, et omne quod tu in terra ligabis, in coelo ligatum erit, et omne quod tu in terra solues, in coelo solutum erit. NVNTIVM FACIT APOSTOLIS QVOD OCCIDI VELIT (s. FORE VT OCCIDATVR). 20. Tunc discipulis suis mandatum fecit, vt nemini dicerent quod ipse sit Christus. 21. Et exinde Iesus initium fecit, et discipulis suis ostendit, quod velit in Hierosolymam ire, et a senioribus, et principibus sacerdotum, et scribis multum afflictionis pati, (pr. trahere) et fore vt occidatur, et tertia die resurgat. 22. Kephas initium fecit, et illi in abscondito dixit: absit, o Domine! vt huiusmodi casus (i. e. incidens graue malum) tibi contingat. 23. Iesus retro conuersus (pr. factus) est, et Kephae dixit: abi a facie mea, o infidelis! (pr. sine fide) mihi pedis vinculum es; id quod diuinum est non cogitas, sed corporale et res hominum. 24.

E 3

Tunc

Tunc Iesus discipulis dixit: omnis qui vult vt in vestigium meum veniat, ab anima sua (*i. e. se ipso*) procul absit, et crucem suam attollat, (*pr. supra habeat*) et in vestigium meum veniat. 25. Et omnis qui vult vt animam suam viam faciat, corpus suum perdat, (*pr. corruptum faciat*) et omnis qui animam suam propter me perdiderit (*pr. perditam fecerit*) me inueniet. 26. Quodnam commodum erit homini, si totum mundum lucriferet, et cum anima lucrum non fecerit? quae res homini compensatio animae erit? NVNTIVM FACIT CHRISTVS DE ADVENTV. 27. Quia Filius hominis veniet in magnificentia Patris sui, cum angelis sanctis suis, et unicuique iuxta opus eius partem dabit. 28. Vere vobis dico: heic loci homines stantes sunt, qui mortem non gustabunt, donec videant *quod* filius hominis in regnum suum veniat.

## CAP. XVII.

APPARITIO (*s. manifestatio*) CHRISTI IN MONTE TABOR. Post sex dies Iesus assumfit Simeonem Kepham, et Iacobum, et fratrem eius Ioannem, et in montem altum ascenderunt 2. Et coram iis in secessu Iesus sibi aliam formam fecit: obseruarunt *quod* sicut sol facies eius splendoreret, et vestimentum eius album et lucidum *effet*. 3. Et ostensum fuit quod Moses et Elias cum ipso starent, et sermonem loquerentur. 4. Kephas Iesu dixit: o Domine! necessarium est vt heic loci simus, et si volueris, tria tabernacula parabimus, vnum pro te, et duo alia pro Mose et Elia. 5. Eodem momento, dum adhuc sermonem loquebatur, vedit quod nubes lucida super ipsis vimbram fecerit: et ex nube vocem audiebant: hic est Filius dilectus (*pr. charus habitus*) meus, in quo mihi complacitum est, illum audite. 6. Cum discipuli audiuerunt, in faciem ceciderunt, et valde timuerunt. 7. Iesus accessit, (*pr. prope iuit*) et illos ad se reduxit, et dixit: surgite, et non timete. 8. Oculos suos retro verterunt, (*pr. fecerunt*) et quemquam alium non viderunt, nisi Christum solum. 9. Cum de monte descenderent, (*pr. deorsum venirent*) Iesus illis mandauit, et

et dixit: hanc visionem nemini dicite, donec Filius hominis ex medio mortuorum surrexerit. 10. Discipuli eius ab ipso quaeſiuerunt, et illi dixerunt: igitur Scribae quid dicunt, quod necessarium fit ut Elias prius veniat? 11. Iesus illis responsum dedit, et dixit: Elias prius venit, ut omnem rem compleat. 12. Verum vobis dico, quod Elias venerit, eumque non agnouerint, et ipsi omne quod voluerunt fecerint: hoc modo Filius hominis ab illis afflictionem passurus est. 13. Exinde discipuli eius cognouerunt, quod hunc sermonem de Ioanne Baptista dixerit illis. LIBERAT (pr. liberationem facit) CHRISTVS PVERVM A DAEMONE QVI INTVS IN ILLO FVIT. 14. Cum iterum (pr. alia vice) ad turbam venerunt, homo ad illum venit, et genu flexit (pr. genu verberauit) 15. Et illi dixit: o Domine me! mihi misericordiam fac, quia filium habeo super quem daemon dominator est, et ipse grauiſſime excruciat, aliquoties in ignem cadit, et aliquoties in aquam. 16. Illum ad discipulos tuos attuli, sed non potuerunt illum sanum facere. 17. Iesus illos intentis oculis intuitus est, (pr. illis indicium fecit) et dixit: o generatio! quae fidem non adfers, (pr. adfertis) peruersa et distorta, quo usque apud vos ero? et quo usque perferam? et praecepit dicendo: puerum ad me adferre. 18. Cum attulerunt, Iesus clamorem illi excudit: diabolus ab illo fugit, et ille puer eodem momento sanus factus est. 19. Tunc discipuli solitarie ad eum venerunt, et illi dixerunt: quare nos non potuimus illum sanum facere? 20. Iesus illis dixit: eo quod fidem non habetis: etenim vere vobis dico, quod si in vobis iuxta granum finapis fides fuerit, huic monti dicturi sitis: exinde migra, (pr. migrationem fac) ac migraret, et res vobis difficultis non esset. 21. Sed quod huius modi et generis est, non egreditur nisi per ieūnium et preces. 22. Cum in Galilaea circumirent, Iesus illis dixit: Filius hominis in manum hominum tradetur. 23. Et ipsum occident, et tertia die resurget: discipulis valde disperguit. (pr. valde graue s. difficile venit) VBI SIMEON EX ORE PISCIS QVATVOR DRACHMAS PRO CENSU EDUXIT.

24.

24. Cum in Kapernaum venit, quidam *eorum* ad Kepham ve-  
nit, qui ibi duas drachmas census capitis accipiebat, et quo-  
que dixerunt: Magister vester censum duarum drachmarum  
non dat? 25. Ille responsum dedit: etiam. Cum Kephas in  
domum venit, Iesu illum prior vocauit, et ipfi dixit: Simeon  
quomodo tibi videtur? (*pr. quomodo vides?*) reges terrae por-  
tionem et censum capitis a filiis suis accipiunt, an a peregrini-  
nis? 26. Simeon illi dixit: a peregrinis. Iesu illi dixit: filii  
igitur liberi sunt. 27. *Sed* vt illos non offendamus (*pr. dubios  
non faciamas*) hamum, id est, harpaginem accipe, et ad  
extremitatem maris abi, et iniice *hamum*: primum pisces  
qui in hamum inciderit *quod attinet*, os eius aperi, quatuor  
drachmas in eo inuenies, illas affer *ac* pro me et pro te da.

## CAP. XVIII.

OSTENDIT IESVS DISCIPVLIS SVIS, QVOD OMNIS  
QVI MINIMVS FVERIT ILLE MAXIMVS FVTVRVS SIT.  
Eodem momento discipuli ad Iesum venerunt, et dixerunt: o  
Domine! in regno coeli quis est maximus? 2. Iesu infan-  
tem vocauit, et ibi statuit. 3. Et illis dixit: vere vobis dico:  
si sicut infantes non fatis, in regnum coeli non introibitis.  
4. Et omnis qui sicut infans demissus et humilis fuerit, ille  
magnus erit, et in regnum coeli introibit. 5. Et omnis qui  
hunc infantem, vel similem huic infanti, in nomine meo recepe-  
rit, me recepit. 6. Ad omnem autem qui illos offenderit *quod atti-  
net*, conueniens (*aptum*) est, vt lapis asinariae (*pr. asini*) molae  
ad collum eius alligetur, vt in mare deorsum eat. 7. Vae su-  
per homines propter offendentes: necessitas est vt offendentes  
et tentamina (*s. afflictiones*) veniant, sed vae super illum ho-  
minem, cuius manus et cor causa fuerit. 8. Si manus, aut pes  
tuus tibi offendentem fecerit, abs te abscinde, et abiice eum:  
illud melius *est*, vt sine manu aut pede sis, ac claudus, et in  
vitam saeculi introeas, et non cum duabus manibus et pedi-  
bus in ignem sempiternum incidas. 9. Et si oculus tuus tibi  
offendentem fecerit, abscissionem fac, et abiice: illud melius  
*est*

est, vt cum vno oculo in vitam introeas quam vt cum duobus oculis in ignem inferni incidas. 10. Cauti estote ne his paruulis contemptum excudatis, quia vobis dico, quod angeli cum illis (*s. illorum*) omni tempore faciem patris mei, qui in coelo est, videant. 10. Quoniam Filius hominis venit, vt omne quod perditum fuerit, illud viuum faciat. 12. PARABOLA CENTVM OVIVM. 12. Quomodo videtis? (*i.e. quomodo videtur vobis?*) si homini centum ques fuerint, et exinde una perdita fuerit, nonne illas nonaginta et nouem oues in monte relinquet, et abibit, vt illam perditam quaerat? 13. Cum illam inuenierit, de ipsis nonaginta nouem tantum laetus non erit, quantum de illa una, quam reperit. 14. Hoc modo est voluntas coram (*apud*) Patre vestro, qui in coelo est, vt unus horum parvulorum perditus non fiat. 15. Si ita est quod frater tuus te fecellerit, abi tu et ille in secessum, illumque reprehende: (*pr. illi reprehensionem fac*) si te audiuerit, fratrem tuum lucifecisti. 16. Si vero *ita est* quod non audiat, tecum accipe unum aut duos, vt in ore duorum aut trium testimoniū testimonium omnis verbi (*rei*) completum sit. 17. Et si *ita est* quod illos quoque non audiat, ecclesiae dic, et si ecclesiam quoque non audiuerit, sit coram te sicut publicanus, et sicut ethnicus. 18. Vere vobis dico: omne quod in terra ligabitis, in coelo ligatum erit: et id quod in terra soluetis, in coelo solutum erit. 19 Rursus vobis dico: si duo quidam ex vobis una consentientes fuerint in terra, omne desiderium, (*voluntas*) quod volunt, ipsis fiet a Patre meo, qui in coelo est. 20. Et vbi cunque duo aut tres homines in nomine meo congregati fuerint, ego in medio illorum ero. 21. Tunc Simeon ad illum venit, et dixit: vsque ad quot vices, o Domine! frater meus mihi fraudem faciat, et ego ipsi condonem? vsque ad septem vices? 22. Iesus illi dixit: non dico, vsque ad septem vices, sed vsque ad septuaginta vices septem vices PARABOLA ILLIUS DOMINI, QVI APVD FAMVLVM SVVM DEBITVM HABVIT. 23. Propterea regnum coeli simile factum est viro principi, qui voluit vt a seruis suis computa-

tionem postularet. 24. Cum initium fecit, attulerunt ad eum aliquem, super quem decem mille minarum debitum fuit. 25. Et ille non habuit quod solueret: princeps eius iussit *vt ipse*, et vxor, et filii eius, et omne quod habuit, vendita essent, et debitum soluerent. 26. Ille seruus coram principe adorationem fecit, et in faciem cecidit, et dixit: o Domine! per animam tuam mihi moram da et spatium, *vt cum satisfactione* debitum Domino persoluam. 27. Princeps illi misericordiam fecit, eumque dimisit, et peccatum eius praeteriit. 28. Tunc seruus exiit, et ex cooperariis suis quendam vidit, apud quem centum denarios habuit, illum prehendit, et vim fecit, *dicens*: debitum mihi solue. 29. Ipse ab illo spatium petiit, *dicendo*: mihi parce, *vt cum satisfactione* debitum tibi persoluam. 30. Ille acceptum non fecit, sed istum hominem in carcерem coniecit, (*pr. fecit*) usque ad illud tempus quo debitum ipsi solueret. 31. Cum homines alii illud viderunt, tristes facti sunt, venerunt, et omne quod factum fuit domino suo dixerunt. 32. Tunc princeps illum vocauit, et illi dixit: o serue male! ecce omne peccatum quod feceras tibi remisi, quia a me petitionem fecisti. 33. Necessarium non fuit *vt tu quoque* cooperario tuo misericordiam faceres, quemadmodum *ego* tibi misericordiam feci? 34. Et ab illo in ira abiit, eumque in manum tortorum (*pr. punitionem s. poenam habentium*) tradidit, donec solueret id quod super illum erat debitum. 35. Hoc modo Pater meus, qui in coelo est, vobis faciet, si quis ex vobis cum toto corde suo peccatum fratris sui non remiserit.

## CAP. XIX.

VBI DE REPUDIO INTERROGAVERVNT. Et cum Iesus hoc sermones compleuit, ex Galilaea in Iudeam venit, ab illo (*altero*) latere Iordanis 2. Turbae multae a tergo eius venerunt, ex aegrotis et morbo affectis, *et* illos ibi sanos fecit. 3. Tunc Pharisei ad illum venerunt, eumque tentarunt, *et* dixerunt: licitum est homini *vt* quis praetextu vxori sua repudium det? 4. Christus illis responsum dedit, et dixit: non legi-

legistis, *quod* is qui ab initio illos fecit, marem et foeminam pariter fecerit? 5. Et propterea dixerit: vir matrem et patrem suum dimittet, et cum vxore sua vnus fiet, et ambo vnum corpus erunt. 6. Igitur duo non sunt, sed vnum corpus: omne quod Deus copulauit (*pr. iugum s. par fecit*) homo disiungere (*pr. impar facere*) non potest. 7. Ei dixerunt: quare Moses dixit: repudii epistolam (*libellum*) date, et illos seiungite (*pr. separatos facite*). 8. Dixit: propter duritiem cordis vestri Moses vobis veniam dedit, vt vxoribus vestris repudium detis, quia ab initio hoc modo non fuit. 9. Verum vobis dico: omnis qui vxorem suam sine causa adulterii dimiserit, et quandam aliam acceperit, adulterium fecit: et omnis qui vxorem dimissam acceperit, in adulterio erit. 10. Discipuli eius illi dixerunt: si hoc modo culpae in medio viri et vxoris sunt, conueniens non est vt homo vxorem accipiat. 11. Iesus illis dixit: non quiuis homo ad hoc idoneus est, sed is cui datum fuit. 12. Quia sunt homines, qui ab utero matris suae castrati facti sunt, et sunt quos homines castratos fecerunt, et sunt quidam qui ipsi se castratos fecerunt propter regnum coeli; omnis qui voluerit praestare, praestet. 13. Tunc paruuli ad eum venerunt, vt manum super illis ponesret, et preces faceret: discipuli eius *autem* paruulis clamorem excuderunt. 14. Iesus discipulis suis dixit: finite vt paruuli ad me veniant, eosque non prohibete, (*pr. prohibitio nem non facite*) quia regnum coelorum illorum est qui sicut hi paruuli humiles fuerint. 15. Et manum suam super illos posuit, et exinde abiit. ALIQVIS CHRISTVM INTERROGA VIT (*pr. a Christo interrogationem fecit*) DE BONO. 16. Homo potens opibus ad Iesum venit, et illi dixit: o Magister bone! ex bonis quodnam est quod faciam, et in vitam semperiternam mihi erit? 17. Iesus illi homini dixit: quare me bonus vocas, et bonus non est nisi Deus solus? si vero vis vt in vitam introeas, praecepta serua (*pr. custodiam s. obseruationem habe*). 18. Ille homo dixit: quaenam? Christus illi dixit: non occide, adulterium non fac, furtum non fac, testimonio-

um cum (*in*) mendacio non da. 19. Patri tuo et matri tuae reverentiam habe, et socium tuum sicut animam tuam charum habe. 20. Ille homo ipsi dixit: hoc omne a pueritia retro obseruaui, mihi quid deficiens est? 21. Iesus illi dixit: si vis ut perfectior sis, abi, omne quod habes vende, et in opibus ac pauperibus da, vt tibi in coelo thesaurus sit, et tunc in vestigium meum veni. 22. Ille iuuenis hunc sermonem audiuit, et tristis abiit, quia opes et utensilia multa in possessione habuit, *et* in cor eius non venit vt relinquaret (*pr. relictionem faceret*). 23. Tunc Iesus discipulis suis dixit: difficile est potenti opibus, vt in regnum coeli introeat. 24. Rursus vobis dico: facile est camelio in foramen acus transire, prae eo quod diues in regnum Dei introeat. 25. Discipuli, cum audierunt, valde deieicti fuerunt, et dixerunt: quis est is qui potest vivere? (*pr. ut viuus sit*). 26. Iesus illos intuitus est, (*pr. in illos obseruationem fecit*) et illis dixit: apud homines hoc non inuenitur, sed apud Deum omnis res inuenta est. 27. Tunc Simeon Kephas responsum dedit: nos omnem rem missam fecimus, et in vestigium tuum venimus, status noster qualis futurus est? 28. Iesus illis dixit: vere vobis dico, cum in vestigium meum veneritis in illo mundo novo, tempore quo Filius hominis in throno magnificentiae sua se debet, vos quoque super duodecim thronis se debitis, et duodecim tribubus Israelis iudicium facietis. 29. Et omnis homo qui domesticos suos propter me reliquerit, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut possessionem, (*i.e. rem possessam sc. aliam*), aut agrum, decuplam mercedem accipiet, et vitam saeculi haereditate capiet. 30. Verum multi qui primi fuerunt, ultimi erunt, et ii qui ultimi fuerunt, primi erunt.

## CAP. XX.

**P**ARABOLA VINEAE ET MERCENARIORVM. Regnum coeli simile est homini domino domus, qui mane exiit, vt pro vinea sua mercenarios acciperet. 2. Et primum stipulationem (*conditionem*) fecit, quod mercenario in diem denarium daturus esset, et *deinde* illos in vineam misit. 3. Tertia hora diei exiit

exit, et mercenarios alios vidit, qui in foro stabant otiosi (pr. *sine opere*). 4. Dixit: vos quoque in vineam abite, et opus facite, ut id quod necessarium vobis erit, dem. 5) Illi abierrunt: rursus in sexta et nona hora exiit, et pariter hoc modo fecit. 6. Verum in duodecima hora exiit, et inuenit homines qui sine opere fuerunt, et illis dixit: vsque ad hunc terminum cur sine opere stetistis? 7. Illi dixerunt: quia nemo nos in mercedem suscepit: dominus vineae dixit: vos quoque in vineam ite: et iuerunt. 8. Tempore vespertino dominus vineae dispensatori suo dixit: mercenarios voca, et debitum illis da, ab ultimis initium fac vsque ad primos. 9. Venerunt ii qui in duodecima hora in vineam iuerant: unicuique denarius datus est. 10. Ii qui prius venerant opinati sunt (pr. *opinionem tulerunt*) quod plus accepturi essent: verum singuli denarium acceperunt illi quoque. 11. Sat cum acceperunt, cum domino domus contentionem fecerunt. 12. Et dixerunt: ii qui serius venerunt per horam opus fecerunt, nos vero sumus illi qui pondus diei et aestum eius pertulimus, et tamen illos nobis aequales fecisti. 13. Ipse responsum dedit, et illis dixit: o homines! ego vos non fallo, nonne unum denarium vobis singulis stipulatus sum? (pr. *stipulationem feci*). 14. Accipite, et ad opus vestrum abite, quia volo his ultimis quoque sicut vobis dare. 15. In administratione opum mearum ego arbiter sum, omne quod volo faciam, vobis de opere meo ullum arbitrium non est: verum oculus tuus malus est, ego autem bonus sum. 16. Atque hoc modo erunt ultimi primi, et primi ultimi: vocati multi sunt, sed electi pauci sunt. 17. Et volebat Iesus (*s. futurum erat ut*) in Hierosolymam ascendere: duodecim discipulos suos praesentes (*coram venientes*) fecit, et secum duxit, et in via illis dicebat: 18. Ecce nos in Hierosolymam ascendimus, et Filius hominis in manum sacerdotum et scribarum tradetur, et mortis illum reum facient, et illum in manum plebis dabunt, et virga verberabunt, eique illusionem facient, et in crucem agent, et in sepulchrum ponent, tertia vero die ex medio mortuorum resurget. PETITIO FA-

COBI ET IOANNIS VT AD MANVM DEXTRAM ET SI-  
NISTRAM EIVS SEDERENT. 20. Tunc mater filiorum Ze-  
bedaei ad Christum venit cum filiis suis, et adorationem fecit,  
et ab illo rem petiit. 21. Iesus ipsi dixit: quid vis? dixit: iube  
vt hi duo filii mei, vnum ad manum dextram tuam, et alter  
ad manum sinistram sedeant in regno tuo. 22. Iesus respon-  
sum dedit, et dixit: nescitis quid petatis: potestis illud po-  
culum, quod ego bibo, vos bibere? aut illa aqua, qua ego  
lauor, vos lauabimini? Illi dixerunt: possumus. 23. Iesus illis  
dixit: poculum meum bibetis, et lauacro meo lauabimini, at-  
tamen (*sed*) ad manum dextram et sinistram meam vt sedeatis,  
illud meum non est vt dem, nisi iis quibus a Patre meo para-  
tum fuit. 24. Et cum illud decem reliqui audierunt, irati  
fuerunt (*pr. in ira fuerunt*) hisce duobus fratribus. 25. Iesus  
illos ad se vocauit, et illis dixit: vos seitis quod populis et  
hominibus duces et principes fint, qui in illos dominatores  
sunt. 26. Inter (*pr. in medio*) vos hoc modo non erit, sed  
vnumquisque qui vult vt in medio vestrum magnus sit, fe-  
minibus minorem et inferiorem intueatur. 27. Et omnis qui  
vult vt vobis praecedat, (*pr. vt ante faciem vestram sit*) coram  
vobis seruitium exhibeat. 28. Filius hominis non venit, vt  
Dominus (*is cui inseruitur*) fiat, sed famulus, et animam suam  
det pro salute multorum 29. VBI DVOBVS COECIS LVCEM  
DEDIT. 30. Iesus ex Ierichunte egressus est, et turbae multae  
a tergo eius fuerunt. 31. Et duo coeci iuxta viam (*pr. in ca-  
pite s. extremitate viae*) sedebant, cum audierunt quod Chri-  
stus transiret, vocem ediderunt, (*pr. dederunt*) et dixerunt:  
o Fili Dauidis, Domine noster! nobis misericordiam fac. 32.  
Homines illis clamorem excudebant, *dicendo*: silentes estote:  
illi magis clamorem excudebant, et vocem suam in altum sur-  
sum ferebant, et dicebant: o Domine noster! nobis miseri-  
cordiam fac. 33. Iesus stetit, et illos vocauit, ac dixit: quid  
vultis vobis faciam? 34. Dixerunt: Domine noster oculis (*pr.  
oculo*) nostris lucem da. 35. Iesus illis misericordiam attulit,  
et oculos illorum palpauit: eodem momento oculi illorum  
aper-

aperti facti sunt, ac mundum viderunt, et in vestigio eius iuerunt.

## CAP. XXI.

VBI DVOS DISCIPVLOS MISIT VT CHRISTO ASI-  
NVM ADFERENT. Cum prope Hierosolymam fuit, et in Bethphagen venit, iuxta (*pr. in extremitate*) montem oliuarum; Iesus ex discipulis suis duos quosdam misit. 2. Et illis dixit: in hunc pagum, qui e regione vestrum est, abite: videbitis ibi asinam (*pr. asinum foeminam*) alligatam, et pullum eius cum illa: illam soluite, et ad me adferete. 3. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite: Domino nostro afferimus; et tunc hoc adferete. 4. Hoc autem totum quod factum est, ideo factum est, ut compleretur id quod in propheta dictum fuit. Vaticinium: 5. Filiae Zion dicite: ecce rex tuus ad te venit, demissus et humilis, sedens super asinam et pullum eius. 6. Discipuli abierunt, et, quemadmodum Iesus praecepit, fecerunt. 7. Asinam cum pullo attulerunt: vestem suam Iesus super pullum posuit, et infedit. 8. Deinde turbas hominum multae vestimenta sua in via sternebant, ut ipse super illa (*pr. super extremitatem illorum*) transiret: alii vero ramos de arbore oliuae caedebant, et in viam proiiciebant. IVIT CHRI-  
STVS IN HIEROSOLYMA M, EVMQVE VT REGEM RE-  
CEPERVNT (*pr. acceptum fecerunt*). 9. Illae vero turbae quae ante eum (*pr. in anteriori eius*) ibant, et post illum (*pr. in po-  
stica parte eius*) veniebant, clamorem excudebant, et dicebant: Hosanna Filio Dauidis, id est, laus, et benedictus est is qui in nomine Dei venit, laus in sublimitate. 10. Cum Hierosolymam ingressus est, tota vrbs commota est, et dixerunt: quis est hic? 11. Turbae dicebant: hic est Iesus propheta ex Nazareth Galilaeae. 12. Et Iesus in templum ecclesiae Dei introiit, et quoscunque vidit, quod in templo emerent et venderent, eiecit, ac prostrauit mensas numulariorum, et cathedras illorum qui columbas vendebant. 13. Et illis dixit: scriptum est: domus mea domus orationis vocabitur, vos autem illam speluncam latronum fecistis. 14. Prope illum fu-  
erunt

erunt in templo coeci et claudi, *et* illos sanos fecit. 15. Cum magni Sacerdotes, et Pharisei haec miracula, quae in templo fecit, viderunt, et *quod* paruuli in templo clamorem excuderent, et dicerent: laus Filio Dauidis, Sacerdotibus discipuluit (*pr. non bene venit*). 16. Iefu dixerunt: Audisne illi quid dicant? Iesus responsum dedit, et illis dixit: etiam, olimne non legistis: ex ore paruolorum et infantum laus confirmata fuit? et si illi silentes essent mons et petra vocem proferrent. (*pr. cum voce venirent*). 17. Tunc Christus illos dimisit, et extra ciuitatem iuit in Bethaniam, ibique decubuit. 18. Et cum in aurora in urbem reuerterunt (*pr. retro facti sunt*) famelicus factus est. 19. *Et* arborem ficus in via vidi, ad illam arborem venit, in ea aliquid non reperit nisi folia sola, et arbori dixit: amplius in te fructus non erit in saeculum: illa arbor ficus exaruit. 20. Discipuli viderunt, in admiratione manserunt, et dixerunt: quomodo eadem hora haec arbor ficus exaruit? 21. Responsum dedit Iesus, et illis dixit: vere vobis dico: si in vobis fides fuerit, et diuini non fueritis, non huic arbori ficus solummodo, sed huic monti quoque dicetis: attollitor, et in mare proiicitor: *et* fiet. 22. Et omne quod in oratione petetis, *si* et fidem adferetis, accipietis. 23. Et exinde cum in templum ingressus est, magni Sacerdotes et Seniores in tempore quo doctrinam dabat ab illo interrogarunt: quanam potestate haec facis? et hanc potestatem tibi quis dedit? 24. Iesus responsum dedit, et illis dixit: ego quoque a vobis verbum interrogabo: si mihi dixeritis, ego quoque vobis dicam, quanam potestate haec faciam. 25. Et dixit: baptismus Ioannis, id est, lauacrum eius, unde nam est? ex coelo, an ex hominibus? illi in anima sua cogitabant, et dicebant: si dixerimus: ex coelo, dicet: igitur cur illi fidem non attulisti? 26. Si autem dixerimus: ex terra et hominibus, ab hominibus timiemus, eo quod omnes Ioannem sicut prophetam acceperant. 27. Dixerunt: nescimus: Iesus illis dixit: ego quoque vobis non dico, qua potestate haec faciam. 28. Quid vobis videtur? (*pr. quid videtis?*)

PARA-

PARABOLA ILLORVM DVORVM FRATRVM QVIBVS PATER DIXIT: ITE, ET IN VINEA OPVS FACITE. Quidam duos filios habuit, venit ad maiorem, et ipsi dixit; vade, o fili mi! hodie, et in vinea opus fac. 29. Ille responsum dedit: nolo vadere; in postremo autem poenitens factus est, et iuit. 30. Venit ad filium alterum, et similiter dixit; ille dixit: etiam, Domine mi ibo, et non iuit. 31. Nunc horum amborum quis est, qui mandatum patris fecit? ei dixerunt: primus: Iesus illis dixit: vere vobis dico: publicani et adulteri prius quam vos in regnum Dei introibunt. 32. Quia Ioannes per viam iustitiae ad vos venit, sed illi fidem non habuistis: publicani vero et adulteri ipsi fidem attulerunt; et vos illud vidistis, et postea poenitentes non fuistis, ac fidem non attulisti. PARABOLA DE EO QVI VINEAM FECIT, ET MISIT FILIVM SVVM PROPTER FRVCTVM, EVMQUE FiliuM INTERFECERVNT. 33. Aliam parabolam audite: Vir dominus domus fuit, qui vineam plantauit, et circa illam murum traxit, et torcular in ea effodit, et in ea turrim aedificauit, et ipsam vineam vinitoribus tradidit, et iter fecit. 34. Cum tempus fructus contigit, seruos suos ad vinitores misit, ut de fructu vineae suae ad illum mitterent. 35. Vinitores seruos eius ceperunt, et quosdam verberarunt, alios vero lapidarunt, (pr. *lapidationem fecerunt*) et alios occiderunt. 36. Alia vice prioribus plures seruos misit, et iis quoque eandem portionem fecerunt. 37. In extremo filium suum ad illos misit, eo quod dixit: forte a filio meo verecundiam habent. 38. Vinitores cum filium viderunt, dixerunt: haeres (pr. *haereditatis captor*) hic est, venite, illum occidamus, et haereditatem eius capiamus. 39. Illum acceperunt, et ex vinea eiecerunt, (pr. *foras portarunt*) et occiderunt. 40. Igitur si dominus vineae veniet, illis vinitoribus quid faciet. 41. Ei dixerunt: durissime (pr. *portione quae grauior est*) illos perdet, (pr. *interitum faciet*) et vineam aliis vinitoribus dabit, hominibus qui fructum tempore suo ipsi dant. 42. Iesus illis dixit: nonne iam dudum (ab antiquo) legistis in scriptura VA-

TICINIVM: lapis quem aedificatores *ceu* vilem abiecerunt, ille factus est caput anguli (*i. e. lateris solidioris rei, quoque aliquid nititur*) et anguli; et hoc a coram Deo factum est, et mirum est eoram oculis nostris. 43. Propterea vobis dico: regnum Dei a vobis auferetur, et populo alii dabitur, qui frumentum facient. 44. Et omnis qui super hunc lapidem ceciderit, illum comminuet (*pr. minutum faciet*). 45. Cum magnates, et sacerdotes, et Pharisei hanc parabolam audierunt, cognoverunt quod de illis dixerit. 46. Voluerunt eum capere, sed a turba timuerunt, quia sicut prophetam illum acceperant.

## CAP. XXII.

PARABOLA REGIS QVI NVPTIAS FECIT. Rursus Iesus initium fecit, et in parabola illis dixit: 2. Regnum coeli simile factum est regi, qui filio suo nuptias fecit. 3. Et seruos suos misit, ut vocatos (*inuitatos*) vocarent ad conuiuium; sed noluerunt venire. 4. Rursus misit seruos alios, et dixit: conuiuis dicite: ecce discubitus (*triclinium*) meus paratus est et praesens, tauri pingues et oves occisae, et omne quod conueniens est paratum: venite ad nuptias meas. 5. Illi illusionem fecerunt, et ipsum nihil fecerunt: alii in agrum suum abierunt: alii vero opere et mercatura occupati fuerunt. 6. Et seruis, qui illos inuitabant, (*pr. in invitationem faciebant*,) contumeliam dederunt, et eos occiderunt. 7. Cum rex audiuit, iracundus factus est, exercitum misit, locum et urbem illorum hominum vastitatem fecit, et combussit, ipsos vero interemit. (*pr. interitum fecit*.) 8. Tunc seruis suis dixit: conuiuium et nuptiae pariter (*eodem modo*) parata sunt, *sed* iis quos vocauimus dignitas non fuit. 9. Igitur in compita (*pr. in caput viarum*) ite, et de aduentientibus et abeuntibus, quemcumque inuenieritis, ad nuptias vocate. 10. Illi serui mandatum eius executi sunt, (*pr. in locum attulerunt*,) et quemcumque inuenierunt, de notis et ignotis, vocarunt: coniuiae, *cum* domus nuptiarum ab illis impleta fuit, regi nuntium fecerunt. II. Rex venit

venit, et vidit quendam, qui vestibus et ornamentis nuptiarum non indutus fuit. 12. Illi dixit: o amice! quomodo huc ingressus es, et tibi vestis quae nuptias decet non est? Tunc ille silens fuit, et responsum non habuit. 13. Rex ministris (*pr. ministerium facientibus*) suis praecepit, ut duas manus et duos pedes eius ligarent, eumque efferrent, et in tenebras conicerent: ibi erit fletus et dentium collisio. 14. Hac de causa vocati multi sunt, sed electi pauci sunt. TENTATIO (*pr. tentationis factio*) CHRISTI DE CENSU. 15. Post haec Pharisei iuerunt, et inter se consilium fecerunt, scilicet, in puncto sermonis quomodo illum caperent. 16. Discipulos suos cum hominibus Herodis ad Iesum miserunt, et dixerunt: o Magister! scimus quod tu verus sis, et in veritate ac iustitia viam Dei doceas, et propter hominem curam non comedas, et personam (*pr. faciem cordis*) hominis non videas (*respicias.*) 17. Igitur nobis dic, quomodo est? necessarium est ut censum capitis Caesari demus, an non? 18. Iesus cogitationem illorum intellexit, et dixit: o hypocritae! cur me tentatis? 19. Denarium census capitis mihi ostendite: ipsi vnum denarium ad illum attulerunt. 20. Iesus illis dixit: haec insculptio, et imago, et scriptura illius cuius est? dixerunt: Caesaris. 21. Illis dixit: id quod Caesaris est Caesari date, et *id quod Dei est*, Deo. 22. Cum audiuerunt, in admiratione manserunt, illum dimiserunt, et abierunt. SERMO DE SEPTEM FRATRIBVS, QVI V N A M M V L I E R E M A C C E P E R V N T. 23. In illa die Sadducei ad illum venerunt, qui dicunt: resurrectio non est: et interrogauerunt. 24. Et illi dixerunt: o Magister! Moses nobis dixit: si quis mortuus fuerit absque quod illi filius sit, frater eius vxorem eius accipiat, vt fratri semen suscitet. 25. Verum apud nos fuerunt septem fratres; primus mulierem accepit, et sine filio mortuus est, et vxorem fratri reliquit. 26. Frater secundus *illam* accepit, et ille etiam sine filio transiit; tertius et quartus vsque ad septimum similiter. 27. In postremo autem mulier quoque mortua est. 28. Iam haec mulier *in die resurrectionis* cuiusnam fratribus erit? quia septem

fratres illam acceperunt. 29. Iesus illis dixit: o deficientes fidei errantes estis, et scripturas non cognoscitis, et viam Dei nescitis, quia in resurrectione coniugium non erit, et viri uxores non accipient, et uxores quoque viros non cupient, sed ad exemplar angelorum puri erunt. 31. De resurrectione non legistis id quod vobis a Deo dictum fuit? qui dixit: 32. Ego sum, ego sum Deus Abrahami, Deus Isaaci, Deus Iacob; Deus autem non mortuorum est, sed viuentium est. 33. Cum turbae doctrinam eius audierunt, in admiratione manserunt. 34. Pharisei, cum viderunt, quod Sadduceos silentes fecerit. INTERROGATIO PHARISAEI DE PRAECEPTIS LEGIS. Omnes congregati fuerunt. 35. Et unus ex illis interrogauit, qui legem bene sciebat, causa temptationis ab illo interrogauit, et dixit: 36. o Magister! mandatorum in lege quodnam maximum est? 37. Iesus illi dixit: quod Deum tuum ex toto corde et interiori tuo, et ex tota anima tua, et potentia tua, charum habeas. 38. Primum et maximum praceptum hoc est. 39. Praeceptum autem alterum, quod huic simile est, est quod socium tuum sicut oculum tuum (*i. e. te ipsum*) charum habeas. 40. In his duabus praceptis lex et prophetae comprehensi sunt. 41. Cum autem sacerdotes congregati fuerunt, Iesus ab illis interrogauit, et dixit: 42. De Christo quid dicitis? filius cuiusnam est? Ei dixerunt: filius Dauidis. 43. Illis dixit: quomodo Dauid in spiritu illum dominum vocat? quia dixit: VATICINIVM. 44. Dominus Dominu meo dixit: ad manum dextram meam sede, donec inimicos tibi sub pedibus tuis conculcandos faciam. 45. Cum Dauid ipsum Dominum suum vocauerit, quomodo ipse filius Dauidis erit? 46. Nemo ipsi responsum potuit dare, et ab illa die deinceps nemo illi audaciam fecit, et aliquid interrogauit.

## CAP. XXIII.

DICTA ALIQUOT ET VERBA IN VITUPERATIONEM SACERDOTVM. Tunc Iesus initium fecit, et discipulis suis ac turbae reliquae, qui ibi fuerunt, sermonem sequentem

tem

tem locutus est. 2. In cathedra et loco Mosis Sacerdotes, et Pharisei, et Scribae sedentes sunt. 3. Omne quod vobis dicunt: obseruate, (*pr. obseruationem habete*) vos obseruate, et facite, sed factum et opus illorum non operamini, (*pr. opus non facite*) quia dicunt, et homines docent, ipsi vero opus non faciunt. 4. Onera grauia super humero hominum ligant, sed digitum suum in illo labore non habent (*i. e. digito laborem non suscipiunt*). 5. Omnia opera illorum ad faciem et simulationem sunt, vt in oculis hominum boni appareant, laciniam vestimenti et oram longam faciunt. 6. Et in conuiuio noctis primarium locum confessuum amant, et in medio synagogarum superius quam omnes sedent. 7. Et amant vt homines in plateis illis pacem dent, eosque magistros vocent. 8. Verum vos magistri non estote, quia Magister vester unus est, quoniam vos fratres inuicem estis. 9. Et quemquam in terra patrem non vocate, quia Pater vester unus est, qui in coelo est. 10. Et dominum dominus non vocate, quia Dominus domus vester Christus est. 11. Is qui in medio vestrum maximus (*pr. maior*) est, minister omnium ille erit (*fit*). 12. Quia omnis qui se ipsum vilem fecerit altus fiet: et is qui se ipsum suspexerit (*pr. altum viderit*) vilis fiet. 13. Vae super vos Scribae et Pharisei, hypocritae, hac de causa, quod preces vestras in longum protrahitis, vt opes et domos viduarum mulierum deuoretis; propter hoc adauictum iudicium accipietis. 14. Vae super vos Scribae, Pharisei, et hypocritae, quia regnum coeli coram hominibus clauditis, vos non introitis, neque finitis quendam alium vt introeat. 15. Vae super vos Scribae, Pharisei, hypocritae, quia mare et aridam peruestigatis, vt vnum ad vos trahatis, et quando vobis adiunctus est, ipsum infernalem facitis magis quam vos. 16. Vae super vos o viae duces coecorum! qui dicitis: omnis qui per templum iurauerit, (*pr. iuramentum comederit*) facit quod nihil est, sed qui iurauerit per aurum quod in templo est, facit quod peccatum est. 17. O stulti coeci! quodnam maius est? aurum, an templum, quod aurum sanctificat? (*pr. sanctum habet*)

18. Et omnis qui per altare iurauerit, *facit quod* nihil est, sed omnis qui per oblationem, quae in eo est, iurauerit, *facit quod* peccatum est. O stulti coeci! quodnam maius est? oblationis, an altare, quod oblationem purificat? (pr. *puram habet.*) 20. Omnis qui per altare iurauerit, per oblationem, et per omne quod super eo est, iurauit. 21. Et omnis qui per templum iurauerit, per omne quod in templo, et supra illud est, iurauit, et per illum qui in eo habitans est. 22. Et omnis qui per coelum iurauerit, per thronum Dei iurauit, et per eum qui super illo sedens est. 23. Vae super vos Scribae, Pharisei, hypocritae, qui mentham, et anethum, et cuminum decimatis, et grauia legis transitis, iudicium, et iustitiam, et fidem, et misericordiam: haeccine conueniens est ut faciatis, non illa? 24. O uiae duces coeci! qui culices excolatis, et camelos deglutitis (pr. *deorsum portatis.*) 25. Vae super vos Scribae, Pharisei, hypocritae, qui exterius calicis et scutellae purum facitis, sed interius eius plenum folidibus et tenebris est. 26. Pharisei coeci, prius interius calicis et scutellae purum facite, ecce exterius illorum quoque purum est. 27. Vae super vos Scribae, Pharisei, hypocritae, quia sepulchris calce illitis similes estis, quae foris pulchra apparent, intus vero plena sunt foetore, et vermibus, et ossibus putridis. 28. Vos quoque foris coram hominibus iustis similes estis, sed intus pleni estis iniquitate et hypocrisi. 29. Vae super vos Scribae, Pharisei, hypocritae, quia sepulchra prophetarum exstruitis, (pr. *habitata habetis*) et sepulchreta iustorum adornatis (ornationem s. ornatum facitis.) 30. Et dicitis: si in tempore patrum nostrorum fuissimus, in sanguine prophetarum cum illis socii non fuissimus. 31. Igitur vos in animam vestram testamini, quod filii illorum patrum sitis qui prophetas occiderunt. 32. Omne quod de mensuris patrum vestrorum, relictum est, summe repletum facturi estis. 33. O filii viperarum! ab igne inferni quomodo potestis effugere? REPREHENSIO IUDAEOVM CVM VINDICTA. 34. Propter hoc ego ad vos mitto prophetas, et sapientes, et scribas, quos quoad quosdam illorum occidetis,

et

et quosdam in crucem agetis, (*pr. facietis*) et quosdam in synagogis vestris cruciatu afficietis, (*pr. cruciatum dabitis*) et ex vrbe in vrbem aliam illos persequemini. 35. Adeo ut super vos venturus sit sanguis omnis iustorum, qui super terram effusus fuit, a sanguine Habelis iusti, vsque ad sanguinem Zachariae filii Barachiae, quem in medio (*inter*) templi et arae occidisti. 36. Vere vobis dico: hoc omne super hunc populum veniet. 37. Hierosolyma, Hierosolyma, occidens prophetas, et lapidans (*pr. lapidationem fuciens*) illos, qui ad te missi fuerunt, quot vicibus volui vt filios tuos congregem, sicut gallinae, quae pullos suos sub alis suis congregant: *sed noluistis*. 38. Ecce domus vestrae vobis vastatae et dirutae (*pr. deorsum pendentes*) erunt. 39. Iam vobis dico: ab hac hora me non visuri estis, donec dicatis: benedictus est qui in nomine Dei venit.

## CAP. XXIV.

Et Iesus ex templo exiit, vt abiret, ac discipuli eius apud illum prope fuerunt, et aedificium templi ipsi ostenderunt. 2. Ipse illis dixit: hoc aedificium totum nonne videtis? vere dico: non manebit heic lapis super lapide, qui excisus non erit RVRVS OSTENDIT CHRISTVS STATVM QVI IN MVNDO FVTVRVS EST. 3. Cum Iesus super monte oliuarum sedet, discipuli eius prope illum fuerunt, et illi dixerunt: haec quando fient? et signum aduentus tui quodnam est? et finis saeculi (*mundi*) quando erit? 4. Iesus illis responsum dedit, et dixit: cauti estote, ne quis vos fallat. 5. Quia multi in nomine meo venient, et dicent: ego sum, ego sum Christus, et multi per illos errantes fient. 6. Parati et praesentes estote, vt, quando rumores audietis, et commotiones bellorum videbitis, turbati ne fatis: necessarium est vt haec omnia fiant, sed non prima vice (*i. e. nondum*) finis erit. 7. Quia tribus (*generatio*) contra tribum insurgent, et rex contra regem, fames et penuria exorientur, (*pr. palam fient*) et mors (*mori*) vbique locorum (*pr. in loco loco*) multa erit. 8. Haec omnia ante faciem phantasmatis, id est, perturbationis sunt (*q. d. antecedunt perturbationem*). 9. Tunc vos in angustiam tra-

trident, et vos interficient, et ab omnibus hominibus odio habiti eritis propter nomen meum. 10. Et multi offendentur, (*pr. diuisi fient*) et inter se odio se habebunt. 11. Et prophetae mendacii multi palam venient, et multum populum errantem facient. 12. Et propter multitudinem peccatorum charitas multorum peribit (*pr. deficiens fiet*). 13. Omnis qui vsque ad finem patientiam fecerit, viuus *in sempiternum* erit. 14. Et hoc Euangelium regni in toto mundo dicetur, ad testimonium omnibus populis: tunc finis veniet. 15. Cum signum impurum denastationis, quod in Daniele propheta dictum fuit, videbitis in loco puro stans, (omnis qui legerit, intelligat.) 16. Tunc illi qui in Iehudah sunt, in montem fugiant. 17. Et is qui super tecto fuerit, non poterit descendere vt aliquid ex domo sua auferat. 18. Et is qui in agro fuerit, retrorsum non poterit reuerti, vt vestem suam auferat. 19. Tunc vae super mulieres praegnantes, et illas quae infantibus lac dant in illis diebus. 20. Verum preces facite, vt fuga vestra in hyeme non fiat, neque in die sabbathi. 21. Etenim erit magna angustia, et aeruinna, cui ab initio mundi vsque ad hanc horam similis non fuit, neque erit. 22. Si illi dies abbreviati non fuissent, omne carne praeditum viuum non maneret, sed propter puros illi dies abbreviati erunt. 23. Et si in illis diebus aliquis vobis dixerit: Messias heic est, aut ibi, fidem non habete. 24. Quia multi Christi et prophetae mendacii manifesti fient, et signa terribilia palam facient, et homines multos errantes facient, et fallent, *si possent*, vsque ad electos etiam. 25. Ecce antea vobis dixi: 26. Si vobis dixerint: in deserto est, non exite: et si dixerint: in secessu est, fidem non habete. 27. Quia sicut fulgur ex Oriente effulget, et vsque ad Occidentem appareret; aduentus Filii hominis hoc modo erit. 28. Quia vbicunque corpus fuerit, vultures ibi congregabuntur. 29. Post has aerumnas sol tenebrosus fiet, et luna lucem suam non ostendet, et stellae de coelo decident, (*pr. deorsum fluent*) et potentia coeli ac pura contremiscet. 30. Tunc signum Filii hominis in coelo ostendetur, et exinde omnes tribus (*progenies*) lamentationem facient, et Filium hominis

vide

videbunt, qui super nube coeli veniet cum potentia et magnificientia magna. 31. Et angelos suos mittet cum tuba magna, ut electos eius congregent a quatuor ventis, ab extremitate coelorum usque ad extremitatem illorum. 32. Parabolas ab arbore ficus discite: tempore quo videtis *quod* rami eius teneri facti sint, et folia eius crescant, scitis quod aestas aduenerit. 33. Sic cum haec omnia videritis, scitote quod prope aduenierit. 34. Vere vobis dico: hic populus non transibit, donec haec omnia veniant. 35. Coelum et terra transibunt, sed verba mea non transibunt. 36. Illam diem et illam horam nemo scit ex angelis et hominibus, sed Pater solus. 37. Quemadmodum in tempore Noae de diluvio homines considerationem non habuerunt, (*i.e. animum diluvio non intenderunt*) et venit; aduentus Filii hominis ita *quoque* erit. 39. Etenim priusquam venit diluvium, homines negligentes (*socordes*) fuerunt, edebant, et bibebant, ac nuptias et matrimonium faciebant, usque ad tempus quo Noa in arcum (*nauem*) iuit. 39. Et diluvium venit, ac omnes suffocauit, (*pr. strangulationem fecit*) et abstulit; hoc modo erit aduentus Filii hominis. 40. Si duo quidam in agro fuerint, unus accipietur, et alter manebit (*relinquetur*). 41. Et si duae mulieres fuerint, quae in molla farinam molunt, (*pr. minutam faciunt*) una manebit, et altera accipietur. 42. Igitur vigilantes estote, quia nescitis quanam hora Dominus vester veniet. 43. Hoc quoque scitote: si dominus domus sciret in quanam parte noctis furventurus esset, vigilans esset, et non sineret ut domus eius in praedam cedat (*pr. eat.*) 44. Propter hoc quoque vos parati et confirmati estote, quia in illa hora, quam non cogitatis, Filius hominis veniet. PARABOLA SERVI FIDELIS ET INTELLIGENTIS. 45. Quisnam est seruus fidelis et intelligens, quem dominus eius super domum suam praefectum fecit, ut in tempore *id quod* conuenit ipsis det. 46. Felix ille seruus, cuius dominus veniet, eumque inueniet quod hoc modo fecerit. 47. Vere vobis dico, quod ipsum super omne quod habet praefecturus sit. 48. Si vero hic seruus in anima sua dixerit:

H

rit:

rit: dominus meus in veniendo moram est tracturus. 49. *Et initium fecerit, et conseruos suos verberauerit, et affixerit, et cum ebriis comedenter, ac biberit.* 50. Dominus illius serui veniet in die quam non cogitauerit, et in hora quam non nauerit. 51. *Et ipsum a se separabit, et partem eius cum hypocritis faciet: ibi erit fletus et dentium collisio.*

## CAP. XXV.

**PARABOLA DECEM FILIARVM VIRGINVM.** Tunc regnum coeli simile fiet decem filiabus virginibus, quae lampades suas acceperunt, ac in occursum sponsi et sponsae egressae sunt. 2. Quinque ex illis sapientes et prudentes fuerunt; et quinque reliquae insipientes et stultae fuerunt. 3. Illae insipientes lampades secum acceperunt, et oleum secum non tulerunt. 4. Illae vero quae prudentes fuerunt, lampadem et oleum simul assumerunt, et secum tulerunt. 5. Cum sponsus moram traxit, omnes cubitum iuerunt, (*pr. in somnum iuerunt*) et dormierunt. 6. In dimidio noctis clamor ortus est (*pr. sursum venit*): ecce sponsus venit, in occursum eius exite. 7. Tunc illae filiae virgines surrexerunt, et lampades suas pararunt. 8. Stultae prudentibus dixerunt: de oleo vestro nobis date, quia lampades nostrae extinctae sunt. 9. Prudentes responsum dederunt, et dixerunt: absit ut hoc oleum nobis et vobis fatis non sit: sed reuertimini, et ab olei venditoribus vobis emite. 10. Cum illae abierunt ut emerent, sponsus venit, et illae *quae* paratae et praesentes fuerunt cum sponso in confessum nuptiarum introierunt, et ianua clausa fuit. 11. Illae quinque reliquae postea venerunt, et dixerunt: Domine noster! Domine noster! ostium nobis aperi. 12. Ipse illis responsum dedit, et dixit: vere vobis dico: ab ostio meo abite, quia vos non cognoui. 13. Igitur vigilantes estote, eo quod illam diem et illam horam nescitis. **PARABOLA SORITIONIS MINARVM.** 14. Sicut homo qui iter fecit, et seruos suos vocauit, et opes suas illis tradidit. 15. Vni quinque minas dedit, et alteri duas minas, et alii vnam minam:

vni-

vnicuique pro potentia sua, et mandatum firmum fecit de  
 seruandis opibus. 16. Is qui quinque minas acceperat, ne-  
 gotiationem fecit, *et* quinque alias *ut* lucrum ad summam  
 attulit. 17. Et is qui duas minas acceperat, ille etiam per ne-  
 gotiationem totidem alias lucrificavit. 18. Verum is qui vnam  
 minam acceperat, abiit, *et* in terra abscondit (*pr. abscondi-  
 tam fecit*). Post tempus multum dominus seruorum venit,  
 et rationem ab illis postulauit. 20. Is qui quinque minas ac-  
 ceperat, aduenit, (*pr. in conspectum venit*) et quinque alias  
 Domino *ut* lucrum exhibuit. 21. Dominus opum illi blandi-  
 tus est, et cordi suauia dedit, *ac* dixit: euge o serue bone,  
 et fidelis! (*pr. fidem habens*) cum in paucō fidelis fueris, in  
 multo quoque fidelis eris, ito in gaudium domini tui intro.  
 22. Coram venit is qui duas minas habuit, et dixit: domine mi!  
 duas minas mihi dedisti, ecce duas minas alias lucrificavi. 23.  
 Dominus eius ipsi dixit: euge, o serue bone et fidelis! cum in  
 paucō fidem et lucrum feceris, maiori hoc dignus es, intra  
 in gaudium domini tui. 24. Is qui vnam minam acceperat co-  
 ram venit, et dixit: Domine mi! te noui quod homo durus  
 sis, id quod non seminasti, metis, et id quod non sparsisti,  
 tollis. 25. Timui pecunia tua permutationem facere, abii et  
 in terra illam abscondi: ecce id quod dedisti, ad te attuli.  
 26. Dominus illi responsum dedit, et dixit: o serue male, et  
 piger! me cognoscebas, quod metam quicquid non seminaui,  
 et id quod non sparsi, colligam. 27. Necessarium non fuit *ut*  
 opes meas super mensam meam poneret, *et* ego venirem, et  
 id quod habui cum lucro suo expeterem? (*pr. expetitionem  
 facerem*). 28. Et praecepit: illam minam ab ipso auferre, et  
 illi homini date qui decem minas habet. 29. Et similiter,  
*quoad* omniem qui habet, illi plus dabitur, et adiicietur illi,  
*quoad* illum autem qui non habet, illud quoque quod habet  
 ab ipso auferetur. 30. Hunc autem seruum inertem foras ef-  
 fert, et in tenebras coniicite: ibi erit fletus et dentium col-  
 licio. DE CURAM HABENDO PAUPERVM. 31. Tempore  
 quo Filius hominis in magnificentia sua veniet, et angeli san-  
 cti

ei⁹ cum ipso, tunc super throno magnificentiae suae sedebit. 32. Et omnes populi coram eo congregabuntur, illos feliget, et a' se inuicem separabit, sicut pastor qui oues ab haedis separat. 33. Oues ad manum dextram suam statuet, haedos vero ad manum sinistram. 34. Tunc rex dicet illis hominibus, qui ad manum dextram eius sunt: venite, o illi homines, quibus Pater meus benedictionem fecit! et regnum coeli haereditate accipite, quod, priusquam fundamentum mundi *ia&ctum fuit*, vobis paratum et praeparatum fuit. 35. Quia esuriens fui, et me saturum fecistis, et sitiens fui, ac mihi aquam dedistis, peregrinus fui *et* me in domum tulisti (*duxistis*). 36. Nudus fui, *et* me operuistis, aegrotus fui, *et* mei curam habuistis, in carcere fui, *et* ad me venistis. 37. Tunc iusti responsum dabunt: o Domine noster! quando te esurientem vidimus, et saturum fecimus? aut quando sitiens fuisti, et tibi aquam dedimus? 38. Et quando tu peregrinus fuisti, ac in domum nostram *te* duximus? aut nudus, et te operuimus? 39. Et quando tu aegrotus, aut in carcere fuisti, quod ad te venerimus? 40. Rex responsum dabit, et illis dicet: vere vobis dico: omne quod his fratribus paruulis meis fecistis, mihi fecistis. 41. Tunc illis, qui ad manum sinistram eius sunt, dicet: o maledicti! abite ab anteriori meo in ignem sempiternum, qui diabolo et angelis eius paratus ac designatus est. 42. Quia esuriens fui, et mihi aliquid non dedistis, ac sitiens fui, *et* mihi aquam non gustandam dedistis. 43. Peregrinus fui, *et* me in domum non tulisti, nudus fui, *et* me non operuistis, aegrotus fui ac in carcere, *et* mei curam non habuistis, *et* ad me non venistis. 44. Tunc illi quoque responsum dabunt, et dicent: nos quando te esurientem, aut sitiensem vidimus, aut peregrinum, aut nudum, aut aegrotum, aut in carcere, *et* tibi ministerium non fecimus? 45. Rursus (*altera vice*) illis responsum dabit, et dicet: vere vobis dico, quatenus vni ex his paruulis non fecistis, non mihi quoque fecistis. 46. Illi in cruciatum sempiternitatis ibunt, iusti vero et boni in vitam sempiternitatis.

CAP.

## CAP. XXVI.

Cum Iesus hos sermones compleuit, discipulis dixit: 2. Seitis quod post duos dies festum Paschae sit, et Filius hominis tradetur, vt in crucem illum agant. 3. Tunc magnates, et sacerdotes, ac scribae, et seniores cum turbis multis in palatio Kaiphae, qui maximus sacerdotum fuit, congregati fuerunt, malum meditando contra Iesum. 4. Deliberationem excuderunt, et consilium fecerunt, vt illum fallacia prehenderent, et occiderent. 5. Dicebant vero: non in festo, ne in populo tumultus accidat. VBI MVLIER VNGVENTVM CARVM SVPER CHRISTVM EFFVDT. 6. Cum Iesus in Bethania fuit, in domo Simonis leprosi. 7. Mulier ad illum venit, et lagenam plenam ab vnguento caro suavis odoris et grauis pretii habuit: cum Christus sedit, illa mulier vnguentum attulit, et super caput eius effudit. 8. Discipuli eius viderunt, et illis displicuit, (pr. non bene venit) ac dixerunt: quorsum hoc damnum opus erat fieri? 9. Conueniret hoc vnguentum pretio magno vendere, et pauperibus dare. 10. Iesus sciuit, et discipulis dixit: quare hanc mulierem affligitis? Omne quod fecit, bene fecit, et ex corde meo fecit. 11. Quia omni tempore apud vos pauperes sunt, verum ego in omni tempore apud vos non ero. 12. Haec persona, quae hos odores suaues super corpus meum effudit, ad apparatum funebrem meum id fecit. 13. Et vere vobis dico: tempore hoc Euangelium meum in toto mundo dicetur, et id quod haec mulier quoque fecit ad monumentum eius dicetur. 14. Et postea ex discipulis duodecim unus, cui nomen Iudas Ischariothes vocatum fuit, ad maximum sacerdotem iuit. 15. Et dixit: mihi quid datis, vt Iesum in manum vestram tradam? illi acceptum fecerunt, quod ipsi triginta argenteos de pecunia daturi essent. 16. Et occasionem quaerebat vt illum in manum ipsorum traderet. PANEM COMEDIT IESVS CVM APOSTOLIS DIE QUINTA FERIA PASCHAE. 17. In prima die panum azymorum discipuli ad Iesum venerunt, et dixerunt: vbi vis tibi locum paremus, vt pascham comedas? 18. Iesus illis dixit: in

vr bem ad quendam ite, et dicite: Magister noster dicit: tempus constitutum meum aduenit, apud te pascham volo facere cum discipulis meis. 19. Discipuli omne quod Iesus illis praeccepit, ita fecerunt, et pascham paratam fecerunt. 20. Nocturno tempore (*pr. in tempore noctis tempore*) cum duodecim discipulis suis sedit. 21. Et *cum* comederent, Iesus initium fecit *dicendi*: vere vobis dico: vnus ex vobis me tradet. 22. Illis *hoc* valde displicuit, ac initium fecit vnusquisque ex illis, et dixit: num ego sum? o Domine! 23. Ipse responsum dedit, et illi dixit: omnis qui manum suam in paropside mecum posuerit, is est qui me tradet. 24. Et Filius hominis abibit, quemadmodum de ipso scriptum fuit, sed vae super illum hominem, per cuius manum tradetur; illud melius esset isti homini quod natus non fuerit. 25. Iudas Ischariothes dixit: num ego sum ille? o Domine! Iesus illi dixit: tu dixisti. 26. Cum comederent, Iesus panem sumvit, et benedictionem fecit, ac tunc fregit, et discipulis suis dedit, et dixit: accipite et edite, hoc est corpus meum. 27. Et accepit poculum, et benedictionem fecit, ac illis dedit, et dixit: accipite omnes, et bibite; 28. Hic est sanguis meus foederis noui qui pro multis effunditur, ad abolitionem peccatorum. 29. Verum vobis dico: ab hac hora amplius hunc foetum vitis (*pr. arboris vuae*) non bibitus sum, vsque ad illam diem, qua ipsum vobiscum bibam nouum in regno Dei. 30. Et laudem dedit, et in montem oliuarum egressus est.  
 INDICIVM FACIT CHRISTVS APOSTOLIS QVOD FVTVRVM SIT VT CAPTIVVS FIAT. 31. Tunc Iesus discipulis dixit: in hac nocte vos omnes de me dubii (*pr. duo corda*) eritis: quia scriptum fuit: pastorem verberate, oues gregis eius dispersae erunt. 32. Postquam *autem* surrexero, vobis in Galilaeam praeibo. 33. Simeon Kephas responsum dedit ac dixit: si vnusquisque de te dubius fuerit, ego numquam te abnegabo. 34. Iesus illi dixit: vere tibi dico: in hac nocte priusquam gallus clamorem excuderit, tertia vice (*tribus vicibus*) me abnegabis. 35. Kephas illi dixit: si ita fuerit, ego tecum

tecum moriar, et te non abnegabo: atque omnes discipuli  
 hoc modo locuti sunt. VENIT CHRISTVS CVM APOSTO-  
 LIS IN GETHSEMANE. 36. Tunc Iesus cum illis venit in  
 locum, qui Ghesmani vocatus est, et discipulis suis dixit:  
 heic loci moremini, vsque dum abiero, et preces fecero.  
 37. Et assumfit Kepham, et filios Zebedaei ambos, et Iesus  
 initium fecit vt tristis fieret et moestus. 38. Et illis dixit:  
 anima mea tristis facta est vsque ad mortem, mihi heic mo-  
 ramini, et mecum vigilantes este. 39. Paululum remotus fu-  
 it, et in faciem suam cecidit; preces faciebat, et dicebat: o  
 Pater! fieri potest vt hoc poculum a me transeat? verum,  
 non quemadmodum ego volo, sed quemadmodum tu. 40.  
 Et venit ad discipulos suos, illos dormientes vidit, et Kephæ  
 dixit: non potuistis vnam horam mecum vigilantes esse? 41.  
 Vigilantes este, et preces facite, vt in discrimen tentationum  
 ne cadatis: anima mea firma est, sed corpus meum aegro-  
 tum (*infirmum*) est. 42. Vice secunda iuit, orationem fecit,  
 et dixit: Si fieri non potest, o Pater mi! vt hoc poculum a  
 me transeat, nisi vt bibam illud, voluntas tua fiat. 43. Rursus  
 venit, et vidit, quod illi dormientes fuerint: oculi *enim* illo-  
 rum in dormitando grauati fuerunt. 44. Illos dimisit, et abi-  
 vit, tertia vice preces fecit, et eundem sermonem dixit. 45.  
 Tunc ad discipulos suos venit, et dixit: ab hac hora dormi-  
 te, et requiescite: ecce aduenit illa hora, qua Filius hominis  
 in manum peccatorum tradetur. 46. Surgite, eamus: ecce ad-  
 uenit is qui me in manum dat. ADVENTVS STRATEGO-  
 RVM ET TVRBÆ IVDAEORVM CVM TVMVLTV, ET  
 COMPREHENSIO IESV. 47. Eodem momento, cum adhuc  
 sermonem loqueretur, Iudas traditor, unus ex illis duodecim,  
 in conspectum venit, et turba magna cum illo, cum gladiis,  
 et fustibus, et hastis, a principibus sacerdotum et senioribus  
 populi. 48. Iudas traditor illis signum dederat, et dixerat: il-  
 le cui osculationem fecero, is est Iesus, vos prehendite. 49.  
 Et e vestigio ad Iesum venit, et dixit: pax super te, o Magi-  
 ster mi! et ipsi osculum fecit. 50. Iesus illi dixit: quorsum  
 veni-

venisti o amice mi! cum viderunt reliqui, prope venerunt, et manum in Iesu posuerunt, ac illum prehenderunt. 51. Tunc unus ex illis, qui cum Iesu fuerunt, gladium strinxit, (*pr. sursum traxit,*) et seruo principis sacerdotum aurem decussit. 52. Iesus ipsi indicium fecit, et dixit: gladium in vaginam suam pone, quia omnis ii qui gladio feriunt, etiam gladio morientur. 53. Aut existimas, quod non possim ut a Patre meo petam, ut hac hora mihi plusquam duodecim myriades de legionibus angelorum mittat. 54. Sed hoc modo necessarium est ut scripturae compleantur. 55. Eodem momento Iesus illi turbae dixit: veluti contra praedonem et sicarium contra me venistis, cum gladiis, et fustibus, et hastis, ut me prehendatis: nonne omni die in templo apud vos sedebam, et dociebam, et me non prehendistis? 56. Hoc autem ideo factum est, ut scripturae prophetarum compleantur: discipuli, cum has res viderunt, a conspectu eius fugerunt. DEPORTATIO CHRISTI IN DOMVM KAIPHAE. 57. Et ii homines qui Iesum prehenderunt, in domum Kaiphae, qui maximus sacerdotum fuit, illum adduxerunt, ac scribæ et seniores ibi congregati fuerunt. 58. At Simeon Kephas e longinquo cum Iesu ibat usque ad palatum principis sacerdotum, ac intravit, et cum strategis sedit, ut extrellum (*finem*) rei videret. 59. Magnates et sacerdotes et seniores, et tota turba contra Iesum testimonium quaerebant, ut illum occiderent. 60. Et non iauenerunt: et quoque multi testes falsitatis et mendacii venerunt, et postremo duo quidam aduenerunt. 61. Atque dixerunt: audiuimus, quod hic, quem apprehendistis, dixerit: hanc domum Dei demoliar, (*pr. deorsum proiiciam*) et vastatam faciam, et post tres dies rursus aedificabo. 62. Princeps sacerdotum ipsi dixit: cur responsum non das contra illos qui contra te testimonium dant? 63. Iesus silens fuit, et nihil dixit. Rursus princeps sacerdotum initium fecit, et illi dixit: per Deum viuum tibi iuramentum do, ut nobis veritatem dicas: tu es Christus Filius Dei? 64. Iesus illi dixit: tu dixisti; verum vobis dico: ab hac hora videbitis Filium hominis ad manum dextram ter-

terribilis sedentem, et super nube (*nubibus*) coeli veniet. 65. Tunc maximus sacerdotum vestem suam lacerauit, *dicens*: ecce blasphemiam fecit, mihi testibus quid opus est, postquam blasphemiam eius audiuitis? 66. Amplius quid vultis? Responsum dederunt et dixerunt: morte dignus est. 67. Tunc in faciem eius inspuerunt, (*pr. sputum fecerunt*) et alapas excudebant: alii ipsum verberabant, et dicebant: o Christe! nobis vaticinium fac, quis te verberauit? AB NEGAT SIMEON KEPHAS CHRISTVM. 69. Kephas exterius in palatio sedit ac ancilla ad ipsum venit, et dixit: tu cum Iesu Nazareno fuisti. 70. Ille autem coram omnibus abnegationem fecit, et dixit: nescio quid dicas. 71. Cum exinde egressus est, ancilla alia *eum* vidit, et dixit illis: hic homo etiam cum Iesu Nazareno fuit. 72 Rursus cum iuramentis abnegationem fecit, *dicens*: illum hominem non noui. 73. Paulo vltierius *quidam* ex illis qui adstiterunt, ad Kepham venerunt, et dixerunt: in veritate tu ex illis es: ecce verba tua te ostendunt (*declarant*) 74. Tunc Kephas initium fecit cum maledictione et iuramentis *dicere*: illum hominem non noui: et eodem momento gallus clamorem excudit. 75. Kephas verbum Christi quod ipsi dixerat, *in memoriam* reduxit: priusquam gallus clamauerit, (*pr. clamorem habuerit*) tu tertia vice me abnegabis; exinde egressus est, et amare fleuit: ac peccatum eius condonatum fuit.

## CAP. XXVII.

DEPORTATIO CHRISTI PREHENSIO AD PILATVM.  
Cum aurora fuit, magni sacerdotes, et seniores populi de Iesu consilium fecerunt, quomodo illum occiderent. 2. Vinixerunt, et eum ad Pilatum Praesidem attulerunt. POENITENTIA IVDÆ (pr. *poenitentem fieri Iudam*) PROPTER FACTVM SVVM 3. Et deinde Iudas traditor, cum vidi quod Iesus captus morti damnatus sit, poenitens factus est, et ad maximum sacerdotem iuit, triginta argenteos illis reddidit. 4. Et dixit: peccatum feci, quod sanguinem purum tradidi: illi di-

I

xe-

xerunt: nos qui sumus? tu sciueris. 5. Pecuniam in templum proiecit, et abiit, ac se ipsum suffocauit. 6. Tunc magni sacerdotes pecuniam sumferunt, et dixerunt: consentaneum non erit, vt in domum oblationis illam iniiciamus, quia pretium sanguinis est. 7. Consensum fecerunt, et terram figuli illa pecunia emerunt, ad sepulchretum peregrinojum. 8. 8. Et illa terra vsque ad hanc horam ager sanguinis vocatur. 9. Heic completum fuit id quod in propheta dictum fuit. Vaticinium: Triginta *argenteos* de pecunia accepi, sanguinem grauis pretii, quod a filiis Israelis stipulati sunt. 10. Et pro terra figuli illos dedi, sicut Deus praecepit. 11. Cum Iesus coram Pilato Praefide stetit, Praeses ab illo interrogauit, et dixit: tu es rex Iudeorum? Iesus illi dixit: tu dixisti. 12. Et cum princeps sacerdotum, et seniores contra illum mendacium dicerent, ipse aliquod responsum non dedit. 13. Et Pilatus illi dixit: nonne audis contra te quod testimonium dent? 14. Christus nihil dixit, et responsum non dedit, quo circa Pilatus in admiratione mansit. 15. Praefidi vero mos fuit vt quolibet anno die festi vincitum plebi liberum faceret, illum quem ipsi volebant. 16. Et vincitus notus, cuius nomen Barrabas, in carcere fuit. 17. Cum turba magna facta est, Pilatus illis dixit: quem vultis vobis liberum faciam? Barrabam, an Iesum quem Christum vocant? 18. Eo quod Pilatus cognouerat, quod propter inuidiam illum tradiderint: illi responsum dederunt: Barrabam liberum fac, Iesum vero nobis trade. 19. Et cum Praeses super throno suo sedet, vxor eius ad ipsum misit, et illi dixit: cum illo puro negotium non habe, quia hac nocte propter illum in somno multam afflictionem passa sum (*pr. traxi*). 20. Magni sacerdotes vero, et seniores plebeiis hominibus praeceperunt, vt Barrabam peterent, Iesum vero perderent. 21. Altera vice Praeses illis dixit: ex his ambobus quem vultis vt liberum faciam? illi dixerunt: Barrabam. 22. Pilatus illis dixit: sed illum qui Iesus Christus vocatur *quod attinet*, illi quid faciam? omnes dixerunt; in crucem agatur. 23. Praeses

ses illis dixit: quid mali fecit? illi magis clamorem excuderunt, et dixerunt: in crucem agatur. 24. Cum Pilatus vidi quod sermo lucrum non haberet, sed tumultuatio augeretur, aquam expetiit, et coram turba manus suas lauit, et dixit: ego a sanguine huius iusti liber (*immunis*) sum: vos scitis 25. Ipsi clamorem extulerunt (*pr. sursum tulerunt*) coniunctim, et dixerunt: sanguis eius super collum nostrum et filiorum nostrorum *veniat*. 26. Pilatus, cum audiuist, Barrabam liberum fecit, Iesum autem flagello verberauit, et tradidit ut in crucem ageretur. VBI CHRISTVM IN IVDICATORIVM DEPORTARVNT: 27. Tunc strategi Praefidis Iesum in vestibulum deportarunt, plebeii et nebulones contra eum congregati fuerunt, et nudum illum fecerunt, et tunicam rubram ipsum induerunt. 29. Et ex spinis coronam texuerunt, et super caput eius posuerunt, et arundinem in manum eius dederunt, et coram eo genu flexerunt, et super illo ludibrium fecerunt, et dixerunt: pax super te, o rex Iudeorum! 30. Et in faciem eius inspuerunt, et arundinem sumferunt, et super capite illum percuesserunt. 31. Et cum ludibrium compleuerunt, rubram tunicam illum exuerunt, et vestes suas ipsum induerunt, et exinde deportarunt, ut in crucem suspendetur. DEPORTANT CHRISTVM AD CRUCEM. 32. Cum exierunt, inuenerunt hominem Cyrenaeum, cuius nomen Simeon, illum per angariam prehenderunt, ut crucem tolleret. 33. Et attulerunt illum ad locum cuius nomen Gagultha fuit, cuius interpretatio: capit is extremum (*i. e. cranium*) est. 34. Amaritudinem cum aceto miscuerunt, et bibendum illi dederunt: ille gustauit, sed non bibebat SUSPENDUNT CHRISTVM IN CRUCEM. 35. Cum ipsum in crucem suspenderunt, vestes eius forte partiti sunt (*pr. partem fecerunt*). 36. Et ibi federunt ut eum custodirent (*pr. custodiam facerent*). 37. Et praetextum mortis eius super charta scripserunt, et super caput eius posuerunt, scilicet: hic est Iesus rex Iudeorum. 38. Et duo latrones adhuc cum eo suspensi fuerunt, unus ad manus

num dextram, et alter ad manum sinistram. 39. Omnes autem homines, qui ibi transibant, contra illum blasphemiam faciebant, caput suum mouebant. 40. Et dicebant: o vastatum faciens templum, et *qui aedificare potes illud in tribus diebus, (in tertia die) te ipsum libera*, si Filius Dei es, et a cruce descendere. 41. Etiam hoc modo magnates, et sacerdotes, et scribae, et seniores, ac Pharisei ludibrium faciebant, et dicebant: 42. Mortuos alios viuos fecit, *sed animam suam (i.e. se ipsum)* non potest vt viuam faciat: si rex Israelis est, a cruce descendat, vt homines videant, et ipsi fidem adferant. 43. Et in Deo fiduciam fecit, si gratus est, hac hora eum liberet, propterea quod dixit: ego Filius Dei sum. 44. Etiam hoc modo illi latrones, qui cum ipso in crucem suspensi fuerunt, vanum loquebantur. 45. Sed cum sexta hora transiit, super totam terram tenebrae palam factae sunt, vsque ad nonam horam. 46. Et in nona hora Iesus voce alta clamorem suscitavit, et dixit: Ili, Ili, quare me reliquisti? (*pr. deorsum dimisi*). 47. Quidam, qui ibi adstiterant, dixerunt: ecce Iliam (*Eliam*) vocat. 48. Et eodem momento unus ex illis cucurrit, spongiam accepit, ac super extremitatem arundinis fecit plenam acetum, et ipsi bibendum dabat. 49. Alii dixerunt: illum sine, vt videamus num Ilias venturus, eumque liberaturus sit. 50. Iesus altera vice clamorem excudit, et animam suam tradidit (*pr. traditionem fecit*). 51. Tunc velum templi, a supra vsque ad infra, in duo dimidia fissum fuit, et terra tremuit. 52. Et sepulchra aperta fuerunt, et rupes pariter in duo dimidia factae sunt, et corpora multorum sanctorum (*purorum*) qui martyres (*pr. testes*) facti erant, ex sepulchro surrexerunt. 53. Et exierunt, ac post resurrectionem eius in urbem sanctam introierunt, ac multis apparuerunt. 53. Dux exercitus, et ii qui cum ipso erant, et Iesum custodiebant, cum istas res terribiles viderunt, valde timuerunt, et dixerunt: verum est hic quod Filius Dei sit. 55. Et mulieres multae, quae ex Galilaea in vestigium Iesu venerant, e longinquu videbant, et finem

dem adferebant. 56. Et ex illis mulieribus vna *fuit* Maria Magdalena, et Maria mater Iacobi et Iose, et mater filiorum Zebedaei. SEPVLTVRA CHRISTI IN SEPVLCHRO. 57. Cum noctis tempus fuit, vir diues venit ex Rama, et nomen eius Ioseph, qui ipse etiam ex numero discipulorum Christi fuit. 58. Ad Pilatum iuit, et corpus Iesu petiit, ac paecepit Pilatus, vt corpus ipsi traderent. 59. Ioseph accepit, et in inuolucris lini subtilis inuoluit. 60. Et in sepulchrum nouum posuit ipsum, quod Ioseph sibi metipsi in petra foderat, et lapidem magnum super os sepulchri coniecit, ac ipse abiit. 61. Maria autem Magdalena, et Maria altera ibi e regione sepulchri federant. 62. Et in aurora secundae diei, quae post feriam sextam erat, magni Sacerdotes, et Scribae, et Pharisei ad Pilatum iuerunt. 63. Et illi dixerunt: o Domine noster! in memoriam reduximus hunc deceptorem, *quod* tempore quo viuus fuit dixerit: post tres dies ex sepulchro resurgam. 64. Igitur praecipe, vt super sepulchro eius custodiam faciant, usque ad tertiam diem, ne discipuli illum in nocte furentur, et hominibus dicant quod ex medio mortuorum surrexerit, et seductio postrema priori maior fiat. 65. Pilatus ipsis dixit: vos viros et strategos ipsimet habetis, ite, et sicut nostis custodiam facite. 66. Tunc ipsi ad sepulchrum (*pr. ad caput sepulchri*) iuerunt, et apprime (*pr. omni ratione quaepraestantior*) custodiam fecerunt, lapidemque obsignarunt, et strategi ac praefecti custodiam habuerunt.

## CAP. XXVIII.

RESVRRECTIO CHRISTI EX SEPVLCHRO. Verum in nocte sabbathi, cuius dies altera prima feria erat, Maria Magdalena, et Maria altera venerunt vt sepulchrum viderent. 2. Et ibi magnus terror et timor fuit, siquidem angelus Domini ex coelo descenderat, et lapidem a sepulchro deuoluerat: et angelus super lapide confederat. 3. Adspectus eius sicut fulgor, et vestis eius alba sicut nix *fuit*, ac lumen eius oculum hebetem fecit. 4. Prae timore eius ii qui custodiam faciebant

bant contremuerunt, et in ecstasim (*pr. et in extra se*) ceciderunt, et sicut mortui facti sunt. 5. Et angelus sanctus (*purus*) cum mulieribus in sermonem venit, et dixit: vos non timete, sed coram venite, quia amici estis: scio quod Iesum quaeratis, qui in crucem suspensus fuit: 6. Heic loci non est: venite ut locum eius videatis, in quo Dominus noster positus fuit. 7. Et cito abite, discipulis eius dicite quod ex medio mortuorum surrexerit: et ecce ante vos (*pr. prius quam vos*) in Galilaeam abit: ibi ipsum videbitis: antea vero vobis nuntium feci. 8. Deinde mulieres cum timore magno ex sepulchreto exierunt, et cucurrerunt ut discipulis eius dicerent. 9. Inopinato Iesus coram oculis illorum pallam factus est, et illis mulieribus dixit: pax super vos: ipsae coram iuerunt, et adorationem fecerunt. 10. Iesus illis dixit: non timete, sed abite, fratribus meis dicite, ut in Galilaeam eant, meque ibi videant. 11. Ac deinde praefecti et strategi, qui custodiām sepulchri faciebant, ad se venerunt, cum vultu flauo et timido in urbem ingressi sunt, et omne quod viderant magnatibus et sacerdotibus dixerunt. 12. Seniores et turba *in conuentum* venerunt, consiliumque fecerunt, et deliberationem excuderunt, ac strategis pecuniam multam dederunt. 13. Iisque mandatum fecerunt, et dixerunt: dicite: discipuli eius in nocte venerunt, et illum furati sunt tempore quo nos dormiuimus. 14. Et si hoc verbum coram Praefide dictum fuerit, ab eo et a vobis veniam petemus, et fine aegritudine res confecta erit. 15. Illi, cum pecuniam accepérunt, quemadmodum illis dixerant, fecerunt: et hoc verbum inter Iudeos exiit, ac vsque ad hodie ita dicunt: VBI CHRISTVS SE APOSTOLIS OSTENDIT. 16. Verum vndeclim discipuli eius in montem Galilaeae ascenderunt, vbi Iesus illis *se videndi spem* dederat. 17. Cum Christum viderunt, ipsi adorationem fecerunt: quidam autem ex illis in dubio fuerunt. 18. Christus coram venit, iisque sermonem *hunc* locutus est, *dicendo*: omnis potestas coeli et terrae mihi data fuit: igitur quemad-

admodum Pater me misit, ego vos mitto. 19. Ite, et toti  
mundo doctrinam date, et ad religionem (*pr. fidem*) et fidem  
meam adducite, eosque baptizate, id est Christianos (*pr. ti-*  
*mentes sc. Deum*) facite, in nomine Patris et Filii et Spiritus  
sancti. 20. Atque eos docete omne quod ego vos docui, et  
tradite *illis* omne quod ego vobis tradidi, ac *illud* seruate:  
et ecce ego vobiscum sum usque ad finem et extremum cre-  
aturarum, et usque in sempiternitatem sempiternitatis. Amen.

## SUBSCRIPTIO

FINITVM EST EVANGELIVM MATTTHAEI  
VNIVS EX NVMERO DVODECIM  
APOSTOLORVM.



## ERRATA.

- P. 12. l. 4. a fine lege illas saturas habet.  
p. 22. lin. 5. leg. occidere.  
p. 24. lin. 9. leg. futurum.  
p. 32. lin. 16. leg. egressae sunt.  
p. 38. lin. 4. leg. vivam.  
lin. 22. leg. consentaneum.  
p. 39. lin. 14. leg. mi.



